

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Företagsekonomiska institutionen

IAS 39

– En fallstudie om förändringar och effekter

Kandidatuppsats i företagsekonomi
Redovisning och Finansiering
Höstterminen 2003
Handledare: Jan Marton
Författare: Johan Gustafsson 750109
Rikard Sahle 690404

1. INLEDNING	4
1.1 BAKGRUNDSBESKRIVNING	4
1.2 PROBLEMDISKUSSION	5
1.2.1 Forskningsfråga	6
1.3 SYFTE	6
1.4 AVGRÄNSNINGAR	6
2. METOD	7
2.1 UNDERSÖKNINGSANSATS	7
2.2 VAL AV METOD	7
2.2.1 Fallstudien som undersökningsmetod	8
2.3 VAL AV RESPONDENT	8
2.4 GENOMFÖRANDE AV INTERVJU	8
2.5 METOD FÖR ANALYS	9
2.6 RELIABILITET OCH VALIDITET	9
2.7 LITTERATUR OCH DATAINSAMLING	10
2.8 KÄLLKRITIK	10
3. FINANSIELLA INSTRUMENT OCH NORMGIVNING	12
3.1 FINANSIELLA INSTRUMENT	12
3.1.1 Derivat	12
3.1.2 Inbäddade derivat	14
3.2 SVENSK REGLERING	14
3.3 SVENSKA NORMGIVANDE ORGANISATIONER	15
3.3.1 Redovisningsrådet	15
3.3.2 Bokföringsnämnden	16
3.3.3 Föreningen Auktoriserade Revisorer	16
3.4 IASB OCH EU	16
3.5 SYFTET MED IAS	17
3.6 DEBATTEN RÖRANDE IAS	18
3.6.1 Konverteringsprocessen	19
4. IAS 39	20
4.1 ÖVERSIKT	20
4.2 DEFINITIONER	20
4.3 RECOGNITION	21
4.4 DERECOGNITION	21
4.5 MEASUREMENT	22
4.5.1 Initial Measurement of Financial Assets and Financial Liabilities	22
4.5.2 Subsequent Measurement of Financial Assets	22
4.5.3 Subsequent Measurement of Financial Liabilities	24
4.5.4 Fair Value Measurement Considerations	25
4.5.5 Gains and losses	25
4.5.6 Impairment and Uncollectability of Financial Assets	26
4.6 HEDGING	27
4.7 HEDGE ACCOUNTING	27
4.8 EFFEKTER I BALANS- OCH RESULTATRÄKNING	29
4.9 DISCLOSURE	30
4.10 SAMMANFATTNING	31
5. EMPIRI	33
5.1 RESPONDENTEN	33
5.2 FÖRBEREDELSE FÖR REDOVISNING I ENLIGHET MED IAS 39	33
5.3 RECOGNITION	34
5.4 MEASUREMENT	34

5.4.1	<i>Fastställande av verkligt värde</i>	35
5.4.2	<i>Inbäddade derivat</i>	35
5.4.3	<i>Säkringsredovisning</i>	36
5.4.4	<i>Dokumentation av säkringsredovisning</i>	37
5.5	DISCLOSURE	38
5.5.1	<i>Dokumentation av övergripande redovisningsprinciper och riskhantering</i>	38
5.6	ÖVERGRIPANDE EFFEKTER	38
6.	ANALYS	39
6.1	FÖRBEREDELSE	39
6.2	MEASUREMENT	39
6.2.1	<i>Fastställande av verkligt värde</i>	40
6.2.2	<i>Inbäddade derivat</i>	40
6.3	SÄKRINGSREDOVISNING	41
6.3.1	<i>Verkligt värde säkring</i>	41
6.3.2	<i>Kassafördessäkring</i>	41
6.3.3	<i>Dokumentation av säkringsredovisning</i>	42
6.4	DISCLOSURE	42
6.5	ÖVERGRIPANDE EFFEKTER	43
7.	SLUTSATSER	44
7.1	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	46
8.	KÄLLFÖRTECKNING	47
Bilaga 1		

1. INLEDNING

I kapitlet ges en bakgrundsbeskrivning till ämnet och en diskussion som motiverar varför det ämne vi valt är av intresse. Därpå följer en problemdiskussion som mynnar ut i vår forskningsfråga. Syftet beskriver på vilket sätt vi ämnar besvara forskningsfrågan och därefter följer en redogörelse för vilka avgränsningar vi gjort.

1.1 Bakgrundsbeskrivning

Företagandet är idag i större utsträckning internationaliserat än tidigare. Förändringar inom teknologi, minskning av handelshinder och ett ökat behov av att hitta nya marknader för kapitalanskaffning har gjort att antalet aktörer på den internationella kapitalmarknaden har ökat dramatiskt de senaste åren.¹ Kapitalanskaffning sker därför i stor utsträckning på en global marknad.² Multinationella företag är verksamma i stora delar av världen, men även mindre företag flyttar tillverkning och bedriver handel över nationsgränser. Avreglering av räntemarknader har lett till en ökad riskexponering som företagen måste hantera. Denna riskexponering kan hanteras med hjälp av finansiella instrument. Vidare har användandet av finansiella instrument främjats av den teknologiska utvecklingen. Dessa förändringar har lett till en explosionsartad ökning av finansiella instrument, däribland derivat, som används för spekulation samt för att hantera och begränsa risker.³ Derivat är sälj- och köpbara värdepapper vars värden bygger på en underliggande tillgång såsom valutor, råvaror, aktier mm.

I och med det ökade behovet av global kapitalanskaffning har kravet på jämförbar redovisning mellan länder ökat.⁴ Detta krav har också förstärkts på grund av kollapsen av det amerikanska energibolaget Enron.⁵ Övergången till IAS är inte bara en ekonomisk angelägenhet, utan utveckling drivs av en politisk ambition.⁶ Vid Europeiska Unionens toppmöte i Lissabon 2000 fastslogs målet att EU skall bli världens mest konkurrenskraftiga ekonomi.⁷ En förutsättning för att uppnå detta är en effektiv kapitalmarknad. I dagsläget har unionens medlemsländer olika redovisningsprinciper vilket minskar jämförbarheten; en vinst som redovisas i ett land behöver inte vara jämförbar med en vinst i ett annat land. Därför är den europeiska kapitalmarknaden, sett ur internationella investerares perspektiv, varken effektiv eller transparent.⁸ Med anledning av detta har EU som ambition att skapa en mer harmoniserad och effektiv kapitalmarknad inom unionen. Denna strävan efter harmonisering har lett fram till att EU har beslutat att International Accounting Standards (IAS) skall införas och börja gälla från och med 1 januari, 2005. Detta regelverk innefattar IAS 39, som behandlar värdering av finansiella instrument.

---

¹ Stanko, 2000, s. 21

² El Gazzar, Finn, Jacob, 1999, s. 239

³ Ernst&Young, 1997, s. 46

⁴ Stanko, 2000, s. 21

⁵ Hallgren, Svenska Dagbladet, 020611

⁶ Sundell, Hufvudstadsbladet, 030512

⁷ http://www.ui.se/epok02/artiklar/eu/eu_59.htm, 040107

⁸ Sundell, Hufvudstadsbladet, 021121

De flesta stora företag bedriver en omfattande handel med finansiella instrument som är förknippade med en finansiell risk. Syftet med IAS 39 är att skapa en mer rättvisande bild av den finansiella risk som företag är exponerade för. De svenska redovisningsreglerna är i nuläget inte anpassade för den ökade förekomsten av derivat. I dagsläget redovisas finansiella instrument till anskaffningsvärde och vinst eller förlust uppkommer först vid försäljning. Därmed är riskexponeringen till stora delar dold i redovisningen. Vid tillämpning av IAS 39 kommer värdeförändringar av finansiella instrument att påverka företagens resultaträkningar även om vinsten eller förlusten inte är realiserad. IAS 39 kräver också en omfattande dokumentation av de risker som uppstår i samband med säkringsredovisning.

I dagsläget råder stor osäkerhet om hur implementeringen av IAS 39 skall gå till, bland annat beroende på att den slutgiltiga versionen av IAS 39 ännu inte är antagen av EU.

1.2 Problemdiskussion

IAS 39 skiljer sig väsentligt från nuvarande svensk lagstiftning. Enligt Årsredovisningslagen tas finansiella tillgångar upp till sitt anskaffningsvärde och vinst eller förlust redovisas vid försäljning. Vid införande av IAS 39 kommer de flesta finansiella instrument att tas upp i balansräkningen och eventuella värdeförändringar kommer att påverka resultatet. IAS 39 medför därför ett avsteg från realisationsprincipen, eftersom även orealiserade vinster eller förluster kommer att påverka resultatet. De flesta finansiella instrument skall dessutom tas upp i balansräkningen. Bland svenska företag finns idag en oro över att löpande redovisning av värdeförändringar skall leda till större volatilitet i balans- och resultaträkningen.⁹

Finansiella instrument skall enligt IAS 39, i de flesta fall, värderas till verkligt värde. I detta sammanhang är syftet med innehavet av stor betydelse. Ett finansiellt instrument kan innehas för handel, vara tillgängligt för försäljning eller innehas till förfall. Fastställandet av det verkliga värdet kan vara problematiskt, till exempel vid avsaknad av en aktiv marknad.

Även klassificeringen av finansiella tillgångar kommer att ändras. Enligt gällande svensk lagstiftning är ett finansiellt instrument endast instrument som är avsedda för allmän handel på en värdepappersmarknad. Detta omfattar inte exempelvis *swapar*, eftersom de inte omsätts på någon allmän marknad. Enligt IAS 39 skall alla derivat klassificeras som finansiella instrument och tas upp i balansräkningen.

IAS 39 innehåller omfattande krav för säkringsredovisning. En säkring måste både vara effektiv och kunna mätas på ett tillförlitligt sätt för att klassificeras som säkringsredovisning. Sambandet mellan den underliggande tillgången och säkringen skall utvärderas och dokumenteras kontinuerligt.

---

⁹ Sundell, Hufvudstadsbladet, 030512

Den risk som företagen exponeras för kommer att synas tydligare i företagens redovisning vid införandet av IAS 39. Även jämförbarheten kommer att öka vid en harmonisering av redovisningsprinciperna. De största fördelarna med införandet av IAS är därmed avsedda att uppstå ur ett användarperspektiv.

IAS 39 medför således fundamentala förändringar mot gällande lagstiftning och företagen har en omfattande omställningsprocess framför sig. Tiden är dessutom knapp, 1 januari, 2005 skall alla noterade svenska företag följa IAS 39. Vi vill närmare undersöka de problem och förändringar som övergången till IAS 39 innebär för ett företag som har påbörjat sitt förberedelsearbete. Vi kommer i vår analys även att försöka koppla samman empirin med syftet med IAS 39. Syftet med IAS 39 är att, ur ett användarperspektiv, skapa en mer rättvisande redovisning samt att skapa en ökad jämförbarhet.

1.2.1 Forskningsfråga

Vilka förändringar innebär övergången till IAS 39 för svenska, noterade företag och hur väl svarar effekterna i redovisningen mot syftet med IAS 39?

1.3 Syfte

Uppsatsens syfte är att analysera och skapa förståelse för vad införandet av redovisningsstandarden kan komma att innebära för svenska företag som står inför införandet av IAS 39. Detta vill vi uppnå genom en grundlig studie av IAS 39 och genomförandet av en fallstudie av ett enskilt företag.

1.4 Avgränsningar

Då IAS 39 i skrivande stund ännu ej är antagen i sin slutgiltiga form kommer vi att utgå ifrån dess lydelse ifrån 2001 med tillägg och förändringar sammanställda i juni 2002.

Vi har valt att avgränsa oss till att endast undersöka vad standarden kan komma att innebära för icke-finansiella företag och kommer därför inte att beröra konsekvenserna för finansiella företag som exempelvis försäkringsbolag och banker.

2. METOD

Kapitlet beskriver de val ifråga om metod vi gjort vid genomförandet av studien. Inledningsvis motiveras val av forskningsansats följt av en diskussion kring kvalitativ och kvantitativ metod samt vilken av dessa metoder uppsatsen baseras på. Vidare beskrivs tillvägagångssättet vid insamlandet av empirin samt en diskussion om studiens reliabilitet och validitet. Kapitlet avslutas med en diskussion om källor och källkritik.

2.1 Undersökningsansats

Beroende av undersökningsbehovets art och problem kan skilda ansatser ligga till grund för en studies genomförande. De vanligaste tillvägagångssätten innebär att man antingen utgår ifrån befintliga teorier som man vill testa eller att man angriper ämnet förutsättningslöst.¹⁰ I vår studie har vi valt att angripa ämnet utan några på förhand uppställda hypoteser. Detta kräver istället en tydligt formulerad problemställning.¹¹ Med denna ansats som utgångspunkt utgår vi ifrån en mer eller mindre förutsättningslös datainsamling. Utifrån insamlade data kan vi därefter försöka dra mer generella och teoretiska slutsatser. En fördel med denna ansats är att den, då data samlas in utan på förhand givna förutsättningar, ger möjlighet att upptäcka faktorer och problem som vi inte har förväntat oss. Å andra sidan kan metoden även leda till att faktorer och områden som visserligen hade varit av intresse ej kommer att ingå i studien då de inte finns med i datainsamlingen.

2.2 Val av metod

Det finns två grundläggande metoder att använda sig av vid informationsinsamling, kvantitativ och kvalitativ metod. Valet dem emellan baseras på vilket problemområde som skall studeras. Praktiskt kan det vara svårt att bestämma var gränsen mellan kvantitativ och kvalitativ metod går, men enkelt uttryckt kan den kvantitativa metoden beskrivas med omvandlandet av information till siffror och mängder varpå statistiska analyser sedan utföres.¹² När det gäller den kvalitativa metoden så är det forskarens tolkning av insamlad information som står i förgrunden. Fördelen med en kvalitativ studie är att den på ett beskrivande sätt kan skapa förståelse för ett komplext sammanhang. Nackdelen med en kvalitativ metod är att man får vara försiktigare med att dra generella slutsatser av sin analys eftersom subjektiva värderingar och tolkningar påverkar empirin.

Vår studie är av kvalitativ karaktär då målet med undersökningen är att analysera och skapa förståelse för den komplexitet som kännetecknar det undersökta området, snarare än att dra generella slutsatser utifrån mätbara data. Då det undersökta, i vårt fall, består av ett enda företag har vi ansett det mest ändamålsenligt att försöka ge en helhetsbild av

---

¹⁰ Holme & Solvang, 1997, s. 51

¹¹ Ibid., s. 52

¹² Ibid., s. 76

problematiken vid införandet av IAS 39, för att möjliggöra en djupare förståelse för de processer och sammanhang vi avser att studera.

2.2.1 Fallstudien som undersökningsmetod

Vi har valt att göra en fallstudie av Stena AB. En fallstudie är en undersökning av en specifik företeelse, och kräver att man kan identifiera ett avgränsat system som fokus för undersökningen.¹³ I vårt fall utgör regelverket IAS 39 ett avgränsat system. Fallstudie är en lämplig metod när syftet är att skapa en bättre förståelse för den dynamik som ligger bakom ett visst problemområde. Man kan ”gå på djupet” och fånga upp olika aspekter och uppfattningar. Det kan uttryckas som att man kommer nära sitt intresseområde vid en fallstudie, jämfört med vad som är fallet vid exempelvis en enkätundersökning. Ytterligare en fördel med fallstudien är att den skrivs på ett enkelt språk som kan nå en större publik än vad en mer tekniskt utformad undersökning skulle göra.¹⁴

Då vi skall undersöka implementeringen av ett komplext regelverk är vår uppfattning att bättre förståelse kan uppnås, både för egen del och för läsaren, genom att ”gå på djupet” i ett företag, än om vi hade undersökt flera företag mer översiktligt. Något som ytterligare talar för en fallstudie är att Stena AB är ett av de få företag som har kommit långt i sitt förberedelsearbete, vilket är en förutsättning för vår undersökning. En nackdel med fallstudien är att den inte kan göra anspråk på att skildra en helhet, vilket ibland kan missförstås av läsaren.¹⁵ Det finns en risk att vissa faktorer ges överdrivet stor vikt. Läsaren kan få uppfattningen att fallstudien representerar en sanning, men fallstudien kan endast visa upp en aspekt av ett problemområde. Vi anser dock att fördelarna av vald undersökningsmetod är fler än nackdelarna och att den kunskap och de erfarenheter som en studie av Stena AB kan ge även är intressanta vid studier av andra företag.

2.3 Val av respondent

Stena AB bedriver omfattande handel med finansiella instrument inom ränte-, valuta- och råvarumarknaden. Dessutom är Stena AB ett av få företag som har kommit långt i sitt förberedelsearbete inför övergången till IAS 39 och är väl insatta i de nya redovisningsprinciperna eftersom de redovisar enligt US GAAP. Detta gjorde att vi bedömde att Stena AB skulle vara ett lämpligt objekt för vår undersökning. Det faktum att företagets huvudkontor är placerat i Göteborg har även legat till grund för vårt val.

2.4 Genomförande av intervju

Empirin till vår fallstudie samlades in vid en intervju med Torbjörn Sandblom på Stena AB. Vi skickade i förväg ut en kort översikt på de ämnesområden intervjun skall handla om. Under varje ämnesområde angav vi i punktform vilka olika frågeställningar som vi ville att respondenten skulle vara förberedd att diskutera. Denna översikt innehöll inte

---

¹³ Merriam, 1994, s. 24

¹⁴ Ibid., s. 46

¹⁵ Ibid., s. 47

specifika frågor eftersom vi ville att svaren skall vara så spontana som möjligt. Anledningen till att vi skickade en översikt i förväg var att intervjun skulle kunna genomföras så effektivt som möjligt.

Inför intervjutillfället förberedde vi oss genom att upprätta en intervjuguide som utgick ifrån ämnesområdena, men som kompletterats med mer detaljerade frågor samt följdfrågor till eventuella svar. Viss kompletterande information och tydliggöranden inhämtades även per telefon, efter intervjun hade genomförts..

Vid redogörelsen för intervjun har vi valt att återge den terminologi som Sandblom använde. Detta kan möjligen göra empirin mer svårsläst, men vi anser att en ordagrann återgivning var nödvändig för att inte färga empirin med egna översättningar och för att minska graden av subjektivitet. I några fall har vi dock förklarat innebörden av vissa begrepp, men har då även återgett respondentens uttryck.

2.5 Metod för analys

Vid sammanställandet av de ämnesområden vi ville diskutera med vår respondent har vi utgått ifrån den struktur som IAS 39 är uppbyggd i enlighet med. Denna struktur har vi därefter försökt bibehålla genom hela uppsatsen då vi ansett att detta skulle bidra till att åstadkomma bättre överskådlighet. I vår analys har vi utgått ifrån empirin och försökt applicera teoriavsnitten samt gjort egna reflektioner i den utsträckning det varit möjligt.

2.6 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet kan sägas vara detsamma som tillförlitlighet och anger i vilken grad resultaten från det valda mätinstrumentet eller mätmetoden påverkas av tillfälligheter.¹⁶ Detta innebär att vid fullständig reliabilitet skall utfallet av en undersökning vara detsamma om undersökningen upprepas vid ett senare tillfälle med samma förutsättningar.¹⁷ Reliabilitet avser därför inte den skillnad i svaren som kan uppstå på grund av att respondenten får ökad kunskap och blir mer förtrolig med regelverket. En hög reliabilitet anses generellt erhållas vid standardiserade situationer, vilket inte föreligger vid användandet av en kvalitativ metod. Eftersom en kvalitativ intervju påverkas av ”stunden”, och lämnar utrymme för subjektiva värderingar, skulle detta kunna medföra att svaren skulle avvika om intervjun gjordes om vid ett senare tillfälle. Detta innebär att kvalitativa studier generellt genererar en lägre reliabilitet än kvantitativa studier.

I vår uppsats använder vi oss visserligen av en kvalitativ metod men vi anser ändå att vi uppnår en relativt hög grad av reliabilitet. Inom det aktuella området intervjuar vi en expert som får antas ge samma svar om frågorna skulle ställas vid ett senare tillfälle, givet samma förutsättningar. Stena AB har stor erfarenhet av finansiella instrument och har redovisat enligt US GAAP under flera år vilket också bidrar till högre reliabilitet. Man bör i möjligaste mån se till att mätningarna i undersökningen inte innehåller

---

¹⁶ Andersen, 1998, s. 85

¹⁷ Trost, 1997, s. 99

otillförlitliga förhållanden, exempelvis att man har kodat eller registrerat data på ett felaktigt sätt.¹⁸ Vi har spelat in vår intervju och därefter återgivit denna i vårt empiriavsnitt så noggrant som vi bedömde vara möjligt. Detta anser vi också bidra till en ökad reliabilitet.

Validitet definieras som ett mätinstruments förmåga att mäta det som avses mätas.¹⁹ Detta kan också uttryckas som att forskaren skall undersöka det som forskaren avser att undersöka, och ingenting annat. En intervju som ger svar på andra frågor än de avsedda anses således sakna validitet, oavsett om svaren kan förefalla intressanta. Dåligt utformade, eller ledande frågor är vanliga orsaker till låg validitet.

Vår intervjuguide har utformats utifrån vår problemformulering och har granskats av vår handledare. Vi har också studerat annan forskning inom området för att kunna konstruera ett väl fungerande mätinstrument. Respondenten har i efterhand fått läsa igenom resultatet av intervjun för att kontrollera om vi har uppfattat honom korrekt.

Objektivitet är ett begrepp som ligger nära begreppen reliabilitet och validitet. Det är inte möjligt eller eftersträvansvärt att vara helt objektivt vid en studie, men man bör undvika att påtvinga respondenten sina egna uppfattningar.²⁰ I vår intervju har vi frågat efter respondentens uppfattningar om de områden vi bedömt som mest intressanta, men undvikit att ställa alltför detaljerade frågor.

2.7 Litteratur och datainsamling

Vår primärdata utgörs av de svar vi erhållit vid intervju med Torbjörn Sandblom på Stena AB samt kompletterande information och tydliggöranden som erhållits per telefon.

Sekundärdata utgörs av övrig information som inte är insamlad specifikt för vår undersökning. Vår sekundärdata består av information från lagtexter, årsredovisningar och andra tryckta publikationer såväl i pappersform som i digital form.

Vi har även hämtat information från svensk och internationell fackpress samt från svenska dagstidningar. Denna informationskälla har varit särskilt viktig eftersom vi behandlar ett aktuellt ämne som diskuterats flitigt den senaste tiden.

2.8 Källkritik

Vad gäller vår primärdata var respondenten väl insatt i frågorna och gav utförliga svar. Vid analys av insamlad data konstaterades dock vissa brister på grund av att vi inte hade ställt tillräckligt detaljerade frågor inom området som behandlar *Disclosure*, som vi därför tvingats utesluta ur vår analys. Vi tror dock inte att detta har någon stor negativ

---

¹⁸ Andersen, 1998, s. 85

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., s. 103

inverkan på vår analys och slutsats, eftersom de kontroversiella delarna av IAS 39 behandlas inom andra områden.

Det hade varit önskvärt, för att uppnå en tydligare vetenskaplig förankring, att kunna hänvisa till mer utförlig doktrin och forskning inom området men eftersom standarden är relativt ny är det i dagsläget svårt att hitta litteratur som specifikt behandlar IAS 39.

3. FINANSIELLA INSTRUMENT OCH NORMGIVNING

I detta kapitel följer en teoretisk översikt av de vanligaste finansiella instrumenten varpå svenska redovisningsregler och normgivare presenteras. Därefter följer en genomgång av bakgrunden till IAS och dess syfte.

3.1 Finansiella instrument

Ett finansiellt instrument är en handling som återger ett avtal av finansiell innebörd.²¹ Ett finansiellt instrument skall medföra en finansiell tillgång i ett företag, och medföra en finansiell skuld i ett annat företag.²² Kännetecknande för ett finansiellt instrument är att dess värde varierar med förändringar i specifika kurs- eller prisändringar/räntor, valutor etc. Exempel på finansiella instrument är aktier, obligationer, optioner, terminer och swapar.

Finansiella instrument används i huvudsak i följande syften:²³

- Spekulation – syftet är spekulativt, man har en förhoppning om en positiv värdeförändring.
- Arbitrage – handel med valuta eller värdepapper där man utnyttjar kursskillnader.
- Säkring – syftet är att minska riskexponeringen kopplad till andra finansiella instrument. Principen är att värdeutvecklingen på säkringen är motsatt till värdeutvecklingen på det underliggande instrumentet.

3.1.1 Derivat

Derivat är beteckningen på de finansiella instrument vars värde är beroende av ett underliggande värde på ett annat instrument.²⁴ För att klassificeras som derivat krävs att ingen eller en begränsad likvidutväxling sker i samband med att affären görs. Följaktligen utgör aktier och obligationer inte derivat. Det vanligaste syftet med derivat är att motverka värdeförändringar av tillgångar eller skulder som kan uppkomma vid exempelvis ränte- eller valutaförändringar. Derivat kan även köpas eller säljas i spekulationssyfte. Exempel på derivat är terminer, swapar och optioner.

Terminer: Ett terminskontrakt är en överenskommelse mellan två parter att köpa eller sälja en tillgång till ett förutbestämt pris vid ett specifikt datum. Vid en terminsaffär är båda parter förpliktade att genomföra affären, i motsats till ett optionskontrakt.²⁵ Till exempel kan ett terminskontrakt upprättas vid en affär om ett stort parti olja som skall levereras vid ett visst datum till ett

---

²¹ Ernst & Young, 1997, s. 16

²² Ibid., s. 15

²³ Ibid., s. 17

²⁴ Ibid., s. 15

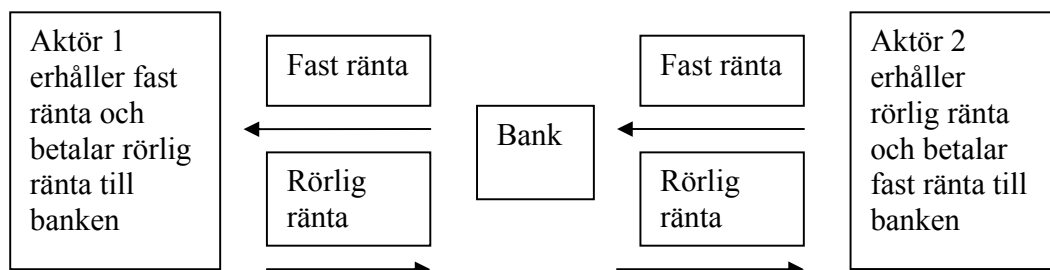
²⁵ Hässel & Norman, 1997, s. 300

visst pris. Termiskontraktet binder då båda parter att genomföra affären oavsett hur oljepriset utvecklas.

Optioner: En option är ett kontrakt som ger innehavaren rättigheten, men inte skyldigheten att köpa eller sälja en underliggande tillgång till ett förutbestämt pris vid ett förutbestämt datum. Utfärdaren av en option har däremot en skyldighet att fullgöra sin del av avtalet om innehavaren vill utnyttja sin möjlighet.²⁶

Swap: En swap uppkommer genom ett avtal där två parter byter betalningsströmmar med varandra. Den vanligast förekommande typen av swap är ränteswap. En ränteswap är kopplad till ett underliggande värde som ränteberäkningen baseras på. Ett swapavtal kan ingås om en part har ett lån till fast ränta men vill erlægga rörlig ränta och den andra parten har ett lån till rörlig ränta men vill erhålla fast ränta. Ett swapavtal bygger således på att parterna har olika uppfattningar om utvecklingen av den rörliga räntan. I praktiken är det vanligt att en finansiella intermediär, t ex en bank, agerar som mellanhand för avtalet.²⁷

Schematisk bild av ränteswapmarknaden

Källa: Hässel & Norman. 1997, s. 303

Aktör 1: Har en skuld med fast ränta men vill istället betala rörlig ränta. Aktör 1 ingår därför ett avtal med banken om att betala rörlig ränta till banken samtidigt som aktören erhåller en fast ränta.

Aktör 2: Omvänt förhållande mot aktör 1. Har en skuld med rörlig ränta men vill betala fast ränta. Aktör 2 ingår därför ett avtal banken om att betala fast ränta och att erhålla rörlig ränta.

²⁶ Hansson, S., 2001, s. 124

²⁷ Hässel & Norman, 1997, s. 302

Banken: Agerar enbart som mellanhand. Ur bankens perspektiv tar de båda swapaffärerna ut varandra. För banken finns dock en kreditrisk, det vill säga risken för att någon av parterna inte kan fullgöra sitt åtagande.

3.1.2 Inbäddade derivat

Enligt IAS 39 skall samtliga derivat redovisas till verkligt värde vilket innebär att inbäddade derivat skall brytas ut från sitt värdekontrakt och redovisas separat.²⁸ IAS standarden anger som exempel att detta kan vara aktuellt vid vissa typer av obligationskontrakt som innehåller en återköpsklausul. Ett annat exempel kan vara en aktie med en tillhörande sälloption. I Standarden, IAS 39, punkt 23, anges att ett derivat skall brytas ut ur sitt värdekontrakt och redovisas till verkligt värde om;

- (a) The economic characteristics and risks of the embedded derivative are not closely related to the economic characteristics and risks of the host contract;
- (b) A separate instrument with the same terms as the embedded derivative would meet the definition of a derivative; and
- (c) The hybrid (combined) instrument is not measured at fair value with changes in fair value reported in profit or loss (ie a derivative that is embedded in a financial instrument that is classified as held for trading would not be separated).²⁹

Syftet med reglerna är att inga derivat skall kunna döljas i andra kontrakt och därmed undgå att marknadsvärderas.

3.2 Svensk reglering

Redovisningen i svenska aktiebolag styrs av Årsredovisningslagen. Ifråga om redovisningsregler rörande värdering och redovisning av finansiella instrument har det saknats direkta lagregler. Vägledning har istället hämtats ifrån allmänna lagregler på redovisningsområdet samt rekommendationer utgivna av Redovisningsrådet, Bokföringsnämnden och FAR.

Enligt ÅRL skall balansräkning, resultaträkning och noter upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av företagets ställning och resultat.³⁰ Den skall också upprättas i enlighet med god redovisningssed.³¹ Begreppet god redovisningssed innefattar de regler som internationella och nationella redovisningsrekommendationer anger samt etablerad praxis inom redovisningsområdet.³²

I svensk lagstiftning är definitionen av vad som avses med ett finansiellt instrument mycket snäv, då den endast omfattar de instrument som är avsedda för allmän handel på värdepappersmarknaden.³³ Således omfattas inte många derivat, eftersom de inte omsätts

²⁸ KPMG, 2000, s. 18

²⁹ IASB, 2002, s. 152 (IAS 39, punkt 23)

³⁰ Årsredovisningslag (1995:1554), 3 §

³¹ Ibid., 2 §

³² Ernst & Young, 1997, s. 10

³³ Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument, 1 Kap. 1 §

på någon allmän marknad. Finansiella instrument utgörs därför i huvudsak av aktier och obligationer, som klassificeras olika beroende på dess art och syftet med innehavet. Enligt ÅRL kan en tillgång klassificeras som antingen anläggningstillgång eller omsättningstillgång. Med anläggningstillgång avses tillgång avsedd för stadigvarande bruk, och som omsättningstillgång räknas övriga tillgångar.³⁴ Exempelvis klassificeras aktier i dotterbolag som finansiell anläggningstillgång, och aktier vars syfte är att göra kortsiktiga vinster som omsättningstillgångar. ÅRL stipulerar som huvudregel att såväl anläggnings- som omsättningstillgångar får tas upp till högst anskaffningsvärdet. Om en anläggningstillgång på balansdagen har ett lägre värde än anskaffningsvärdet skall tillgången skrivas ned till detta lägre värde om det kan antas att värdenedgången är bestående. En finansiell anläggningstillgång får skrivas ned till det lägre värdet även om värdenedgången inte kan antas vara bestående. Finansiella omsättningstillgångar, exempelvis kortfristiga obligationer, skall på balansdagen tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet. I FAR: s rekommendation nr 12 behandlas redovisning av aktier och andelar, men huvuddragen i denna rekommendation är desamma som de värderingsregler som följer av ÅRL.

3.3 Svenska normgivande organisationer

Normer inom redovisningsområdet förändras i allt snabbare takt. Förutom de svenska normbildarna har även internationella normgivande organ numer en stor betydelse för utformandet av svenska redovisningsregler. Detta beror på att kapitalmarknaden har ett behov av att kunna jämföra ekonomisk information från företag som verkar i olika länder.³⁵ Trenden i Sverige är att svenskt näringsliv i allt högre grad internationaliseras och att redovisningen därför bör utformas så att den så långt som möjligt är lättillgänglig för internationella placerare.³⁶ Nedan följer en genomgång av de viktigaste normbildarna i Sverige.

3.3.1 Redovisningsrådet

Redovisningsrådet är en stiftelse som grundades av Bokföringsnämnden (BFN), Föreningen Auktoriserade Revisorer³⁷, (FAR) och Sveriges Industriförbund.³⁸ Redovisningsrådet ger ut rekommendationer (RR) vars ändamål är att främja utvecklingen av god redovisningssed. Rekommendationerna skall följas av noterade bolag. Redovisningsrådet skall utforma sina rekommendationer så att de överensstämmer med IAS. Avvikelse skall endast förekomma om svensk lag lägger hinder för en redovisning enligt IAS, eller om det finns andra starka skäl.³⁹ Redovisningsrådets rekommendationer överensstämmer således i stor utsträckning med IAS. Den senaste rekommendationen som givits ut är RR 29 och någon ytterligare rekommendation

---

³⁴ Årsredovisningslag (1995:1554), 4 Kap, 1 §

³⁵ Nilsson, 1999, s. 11

³⁶ FAR, 2003, s. 658f

³⁷ Numer: Föreningen för Revisionsbyråbranschen

³⁸ FAR, 2003, s. 658

³⁹ Ibid., s. 659

planeras inte att ges ut. IAS 39 har därmed ingen motsvarighet i någon av Redovisningsrådets rekommendationer.

3.3.2 Bokföringsnämnden

Bokföringsnämnden är ett statligt organ som ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning. Detta sker genom utgivandet av allmänna råd om tillämpningen av framförallt BFL och ÅRL. Förutom allmänna råd ger BFN ut vägledningar och uttalanden.

3.3.3 Föreningen Auktoriserade Revisorer

FAR har utövat stort inflytande på normbildningen inom redovisningsområdet, främst beroende på den starka kopplingen mellan revision och redovisning. Mer än 2000 av Sveriges auktoriserade revisorer är medlemmar i FAR som även representerar Sverige i de flesta internationella redovisnings- och revisionsorgan. FAR gav tidigare ut egna rekommendationer men denna uppgift övertogs senare av redovisningsrådet. FAR uttalar sig dock alltjämt i aktuella redovisningsfrågor och anses därför fortfarande ha inflytande för utformningen av redovisningsregler.⁴⁰

3.4 IASB och EU

International Accounting Standards Committee, IASC (numer IASB), bildades 1973 efter en överenskommelse mellan revisorsorganisationer ifrån ett tiotal länder.⁴¹ IASB beskriver sig själva som en "...independent, privately-funded accounting standard setter...".⁴² Sedan bildandet har antalet medlemmar, främst revisorsorganisationer, vuxit till 143 medlemmar ifrån 104 länder (1999).⁴³ IASB arbetar med att utveckla redovisningsregler samt verkar för att dessa skall få en världsvid spridning. Syftet är att öka jämförbarheten mellan företags externa redovisning oavsett vilket land företaget bedriver sin verksamhet i. Redovisningsreglerna ges ut i form av s.k. *standards*, International Accounting Standards. Arbetet med framtagandet av standards bedrivs av arbetsgrupper med företrädare ifrån olika redovisningsorganisationer och synpunkter inhämtas ifrån företrädare för medlemsorganisationerna.⁴⁴

När man inom EU stod inför uppgiften att harmonisera redovisningsnormgivningen inom unionen, men även gentemot resten av världen så stod valet mellan IAS och FAS (Financial Accounting Standard). Det amerikanska regelsystemet har ansetts alltför detaljreglerande, medan IAS som mer bygger på principer än regler, ansågs passa den europeiska redovisningstraditionen bättre.⁴⁵ Av naturliga skäl har USA propagerat för ett

---

⁴⁰ Thorell, 1999, s. 35

⁴¹ Jönsson Lundmark, s. 9

⁴² <http://www.iasb.org.uk/cmt/0001.asp?n=57&s=367491&sc={417CB465-4007-43E0-99CA-DF4CE31B5AB8}&sd=177652257>, 031205

⁴³ Jönsson Lundmark, 1999, s. 9

⁴⁴ Ibid., s. 11

⁴⁵ http://www.fi.se/Publikationer/pm/pm2002_4_2.pdf, 040106, s. 4

anammade av deras redovisningsstandarder, men i kölvattnet av exempelvis skandalen med Enron har kritiken mot detta regelsystem tagit fart. Debatten har främst handlat om detaljreglerade kontra principbaserade redovisningsnormer. God redovisningssed i enlighet med US GAAP (United States Generally Accepted Accounting Principles) har av många ansetts vara alltför detaljreglerande och svåröverskådlig. Nackdelen med detta är att man genom att följa reglerna kan uppfylla de av normgivaren ställda kraven utan att beakta redovisningsprinciper som rättvisande bild.⁴⁶ Å andra sidan lämnar en principbaserad redovisning mycket mer utrymme för subjektiva bedömningar för företagsledning och revisorer. Skillnaderna i synen på redovisningen härstammar ifrån olika rättstraditioner. Den anglosaxiska rättstraditionen med USA och England som föregångare och den kontinentala som genomsyrar Tysklands och Sveriges.⁴⁷ Den anglosaxiska traditionen grundar sig på sedvanerätt och redovisningen har huvudsakligen utformas för aktieägarna, eftersom aktiekapital varit det vanligaste sättet för företag att finansiera verksamheten. Medan den kontinentala traditionen stödjer sig på lagar och finansiering via banker har historiskt sett varit vanligare.

På EG nivå har det sedan länge bedrivits ett arbete med att harmonisera regler på det bolagsrättsliga området och för redovisning. Detta har främst skett genom direktiv som sedan implementerats i medlemsländernas nationella lagstiftning. Den 19 juli 2002 utfärdade Europaparlamentet och Rådet en förordning om tillämpning av internationella redovisningsstandarder.⁴⁸ Den så kallade IAS-förordningen innebär att noterade företag fr.o.m. år 2005 skall upprätta sina koncernredovisningar i enlighet med av kommissionen antagna IAS. Vidare ges medlemsstaterna möjlighet att tillåta eller kräva dels att noterade företag upprättar sina årsredovisningar i enlighet med antagna IAS, dels att onoterade företag upprättar sina års- eller koncernredovisningar i enlighet med antagna IAS.⁴⁹ Till skillnad från direktiv så är förordningar direkt tillämpliga för de företag som omfattas av dem och kommer således att gälla parallellt med svensk lag.

Alla av IASB utgivna standarder har antagits av Rådet utom IAS 32 och 39 som är föremål för omfattande omarbetning av IASB. För svenska noterade företag innebär detta en möjlighet att i sin koncernredovisning tillämpa IAS 39 ifrån 1 januari, 2004. Från 1 januari, 2005 är dock regeln om tillämpning av IAS 39 tvingande.

3.5 Syftet med IAS

Många större företag använder finansiella instrument, vilka är förknippade med en finansiell risk. IAS 39 skall bidra till att skapa en mer rättvisande bild av den finansiella risk som företag är exponerade för. Detta syftar till att ge aktieägare och andra investerare ett mer korrekt beslutsunderlag och kommer därigenom att främja en mer effektiv kapitalallokering. Det kan påpekas att syftet med IAS 39 inte är att påverka företagets riskhantering, utan att riskhanteringen skall synliggöras i företagets redovisning.

---

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Smith, 2000, s. 73 ff

⁴⁸ (EG) nr 1606/2002

⁴⁹ SOU 2003:71, s. 75

Syftet med IAS-förordningen, såsom det anges i inledningen i förordningen, uppges vara att skapa en ändamålsenlig och kostnadseffektiv kapitalmarknad. Vidare är syftet att förstärka den fria rörligheten för kapital inom EU samt att skapa förutsättningar för företag inom unionen att konkurrera på lika villkor.⁵⁰ Införandet av gemensamma redovisningsprinciper skall bidra till att öka jämförbarheten mellan företag i olika länder.

”Eftersom investerare från olika länder kan förmodas ha lättare att förstå och acceptera en redovisningshandling upprättad enligt IAS än enligt exempelvis ÅRL underlättas för svenska företag att söka notering på utländska börser och marknadsplatser vilket leder till minskade kostnader för företagens kapitalanskaffning.”⁵¹

Därmed leder en anpassning till IAS till konkurrensfördelar för svenska och övriga företag sett ur ett globalt perspektiv. EU:s kapitalmarknader förväntas också bli mer attraktiva för utomeuropeiska investerare.

Redovisningen innehåll påverkas av vem den i första hand riktar sig till. Nuvarande svensk lagstiftning är utformad för att tillgodose flera olika intressenters informationsbehov. Intressenter som brukar nämnas är investerare, anställda, långgivare, leverantörer, kunder, samhället och allmänheten.⁵² För svensk del kan ytterligare en intressent nämnas, nämligen skattemyndigheten, eftersom det i Sverige finns ett starkt samband mellan redovisning och beskattning. Detta samband har under lång tid påverkat utformningen av redovisningen i Sverige.⁵³

IAS har inte samma utgångspunkt, utan syftar till att tillgodose det internationella näringslivets behov. Därför är bestämmelserna i praktiken inriktade på noterade företags koncernredovisning och syftar till att tillgodose det informationsbehov som aktieägare och andra investerare har. Reglerna har därför utformats utan hänsyn till exempelvis beskattning.⁵⁴

3.6 Debatten rörande IAS

I en artikel i Hufvudstadsbladet framhåller Björn Sundell att värdeförändringar på finansiella instrument i hög grad kommer att synas i resultaträkningen. Eftersom värdet på dessa instrument varierar kraftigt på dagens turbulenta marknader kommer börsbolagens resultat att variera betydligt mer än tidigare. Björn Sundell kommenterar detta faktum med att IAS reglerna betonar balansräkningen, medan resultaträkningen kommer i andra hand. Anledningen till detta är att balansräkningen säger mer om företagets ekonomiska styrka på lång sikt. Ur företagets perspektiv är dock varierande resultat att betrakta som icke önskvärt eftersom det antas sända negativa signaler till potentiella investerare och långgivare.⁵⁵

---

⁵⁰ Ibid., s. 66

⁵¹ Ibid., s. 73

⁵² Thorell, 1999, s. 14 ff

⁵³ SOU 2003:71, s. 81

⁵⁴ Ibid., s. 73

⁵⁵ Sundell, Hufvudstadsbladet, 021121

3.6.1 Konverteringsprocessen

Konverteringen till IAS 39 kommer att beröra flera delar av organisationen. Finans- och ekonomiavdelningen kommer att beröras i allra högsta grad eftersom det är de som kommer att leda genomförandet av konverteringen.⁵⁶ Det är troligtvis också de som måste leda den interna utbildningen för att skapa förståelse för de nya redovisningsprinciperna.⁵⁷ Övergången kommer att innebära en omfattande omställningsprocess. Revisor Johan Rippe uppskattar att omställningsprocessen kan ta ifrån 3-4 månader upp till 1 år beroende bl.a. på bolagets storlek och förmåga att avsätta interna resurser. Vidare understryker Rippe vikten av att denna process påbörjas i god tid före ikraftträdandet av IAS 39.

---

⁵⁶ Rippe, 2001, s. 30

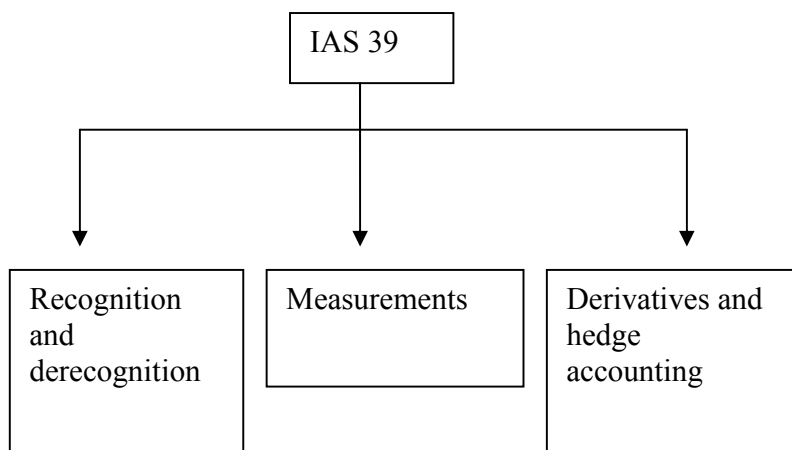
⁵⁷ Ibid.

4. IAS 39

I detta kapitel ges inledningsvis en översikt av strukturen i IAS 39. Därefter följer en genomgång av standarden och avslutningsvis presenteras en sammanfattning av standardens huvuddrag.

4.1 Översikt

IAS 39 är indelad i tre huvudområden. Recognition and derecognition, behandlar när finansiella tillgångar och skulder skall identifieras och bokföras. Measurements behandlar hur finansiella tillgångar och skulder skall värderas. Derivatives and hedge accounting behandlar det omfattande regelverk som specifikt berör säkringar och säkringsredovisning. Vidare innehåller IAS 39 ett avsnitt som heter Presentation and disclosure, vilket behandlar de krav på tilläggsupplysningar som skall lämnas i samband med bokslut.

Källa: KPMG, 2000, s. 7

4.2 Definitioner

Enligt punkt 8 skall vissa termer ha den innebörd som de ges i IAS 32. Nedan följer en förklaring av begrepp som är centrala för förståelsen av IAS 39. Definitionerna är hämtade ifrån IAS 32, punkt 5.

A financial instrument is any contract that gives rise to both a financial asset of one entity and a financial liability or equity instrument of another entity.

A financial asset is any asset that is:

- (a) cash;
- (b) a contractual right to receive cash or another financial asset from another entity;
- (c) a contractual right to exchange financial instruments with another entity under conditions that are potentially favorable; or
- (d) an equity instrument of another entity.

A financial liability is any liability that is a contractual obligation:

- (a) to deliver cash or another financial asset to another entity; or
- (b) to exchange financial instruments with another entity under conditions that are potentially unfavorable.

Fair value is the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable, willing parties in an arm's length transaction.

IAS 39, punkt 10

A derivative is a financial instrument or other contract within the scope of this Standard /.../ with all three of the following characteristics:

- (a) its value changes in response to the change in a specified interest rate, security price, commodity price, foreign exchange rate, index of prices or rates, a credit rating or credit index, or other variable /.../;
- (b) it requires no initial net investment or an initial net investment that is smaller than would be required for other types of contracts that would be expected to have similar response to changes in market factors; and
- (c) it is settled at a future date.

4.3 Recognition

Initial recognition behandlar när företag skall identifiera finansiella tillgångar och skulder och ta upp dem i balansräkningen., s.k. grundbokföring.⁵⁸ Enligt punkt 27 i IAS 39 skall alla kontrakt som utgör finansiella tillgångar eller skulder bokföras till sitt anskaffningsvärde. Anskaffningsvärdet utgörs av det verkliga värdet av vederlaget som betalats eller erhållits.⁵⁹ I punkt 27 framhålls särskilt att en finansiell tillgång eller skuld skall identifieras och tas upp i balansräkningen endast när företaget har förbundit sig genom ett kontrakt. Planerade kontrakt, oavsett sannolikheten för genomförande, kvalificeras således inte som finansiella tillgångar eller skulder.

Vid ingående av ett optionsavtal erläggs i normala fall en premie, som då utgör anskaffningsvärdet. Vid ingående av terminskontrakt och swapavtal erläggs ingen betalning, men de utgör finansiella instrument enligt begreppsdefinitionerna och skall därför initialt bokföras till sitt anskaffningsvärde. Anskaffningsvärdet kommer då att vara noll, men i det efterföljande bokslutet skall instrumenten värderas till sitt verkliga värde.

4.4 Derecognition

Derecognition behandlar bortbokning av finansiella instrument och dessa regler bygger på principen ”substance over form”, vilken tar fasta på om företaget har eller inte har

⁵⁸ Jönsson Lundmark, 1999, s. 163

⁵⁹ Ibid.

kontroll över posten.⁶⁰ Att ha kontroll över en tillgång innebär rätt att erhålla de framtida ekonomiska fördelar som tillgången genererar.⁶¹ En bortbokning skall därför göras när företaget har förlorat denna kontroll. Detta inträffar exempelvis vid s.k. factoring, när ett företag säljer sina kundfordringar och därigenom förlorar kontrollen över tillgången. Derecognition av en finansiell skuld inträffar när skulden är eliminerad, och skulden skall då bokas bort från balansräkningen. Kraven för detta är att;

- skulden är betald, eller
- låntagaren är juridiskt befriad från betalningsansvaret för skulden, antingen genom en juridisk process eller av långgivaren.

IAS standarden anger som ett exempel att dessa krav anses vara uppfyllda om ett företag köper tillbaka tidigare utgivna obligationer, oavsett om syftet är att behålla dem eller sälja dem vidare.⁶² Om företaget köper tillbaka obligationen för ett lägre pris uppstår en vinst som direkt skall tas upp i resultaträkningen.

Att en finansiell tillgång eller skuld bokas bort innebär att transaktionens resultat är realiserat och skall redovisas i resultaträkningen.⁶³

4.5 Measurement

Detta avsnitt av IAS 39 behandlar hur finansiella tillgångar och skulder skall värderas. En genomgång av reglerna rörande initial värdering i balansräkning samt värdering vid efterföljande bokslut kommer att göras. Avslutningsvis behandlas de speciella regler som rör säkringar och säkringsredovisning.

4.5.1 Initial Measurement of Financial Assets and Financial Liabilities

Initialt skall finansiella tillgångar och skulder bokföras till anskaffningsvärdet, d.v.s. det verkliga värdet vid anskaffningstidpunkten. Transaktionskostnader som är direkt hänförliga till förvärvet av en tillgång eller utfärdandet av en skuld skall inkluderas i anskaffningsvärdet. Om anskaffningsvärdet inte går att fastställa skall istället värdet av diskonterade framtida kassaflöden som är hänförbara till tillgången eller skulden användas. När det gäller derivat vars anskaffningsvärde är noll, exempelvis terminer, skall även detta initialt redovisas i balansräkningen.⁶⁴

4.5.2 Subsequent Measurement of Financial Assets

Enligt punkt 68, IAS 39, indelas finansiella tillgångar i fyra klasser, vilka definieras i punkt 10;

---

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ IASB, 2002, s. 163 (IAS 39, punkt 35)

⁶² KPMG, 2000, s. 34

⁶³ Jönsson Lundmark, 1999, s. 163

⁶⁴ Ibid., s. 165

A financial asset or financial liability held for trading is one that upon initial recognition is designated by the entity as held for trading. A financial instrument shall be classified as held for trading if it (a) is acquired or incurred principally for the purpose of selling or repurchasing, in the near term, (b) is part of a portfolio of identified financial instruments that are managed together and for which there is evidence of a recent actual pattern of short-term profit-taking, or (c) is a derivative (except for a derivative that is a designated and effective hedging instrument). Any financial instrument may be designated as held for trading when it is initially recognized.

Held-to-maturity investments are financial assets with fixed or determined payments and fixed maturity that an entity has the positive intent and ability to hold to maturity...other than those that the entity upon initial recognition elects to designate as held for trading or available for sale, or that meet the definition of loans and receivables originated by the entity.

Loans and receivables originated by the entity are financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market and are created by the entity by providing money, goods or services directly to a debtor, other than (i) those that are originated with the intention of sale immediately or in the short term, which shall be classified as held for trading, and (ii) those that the entity on initial recognition elects to designate as held for trading or available for sale.

Available-for-sale financial assets are those financial assets that are not classified as (a) loans and receivables originated by the entity, (b) held-to-maturity investments, or (c) held for trading.

Beroende av vilken tillgångskategori en finansiell tillgång klassificeras som behandlas de olika ifråga om värdering vid bokslut som följer efter den initiala värderingen. Enligt huvudregeln gäller att finansiella tillgångar skall omvärderas till verkligt värde förutsatt att det verkliga värdet kan bestämmas på ett tillförlitligt sätt. Undantag görs dock ifrån denna regel för bl.a.⁶⁵;

- Kategorin ”loans and receivables originated by the entity” skall värderas till upplupet anskaffningsvärde. Exempel på denna kategori av tillgångar är exempelvis kundfordringar och av företaget utgivna lån.⁶⁶
- Kategorin ”held-to-maturity investments”, utgörs av instrument med en bestämd förfallodag på vilken de skall lösas till ett bestämt belopp.⁶⁷ Vidare krävs att företaget har för avsikt att behålla det finansiella instrumentet till förfallodagen samt att företaget bedöms ha förutsättningar att fullfölja denna avsikt.⁶⁸ Även denna klass av finansiella instrument skall värderas till upplupet anskaffningsvärde. Punkterna 79-92, IAS 39, innehåller dock stränga regler för under vilka förutsättningar en finansiell tillgång anses tillhöra denna kategori. Som exempel kan nämnas obligationer där syftet med innehavet är att behålla dem till förfallodag.

---

⁶⁵ IASB, 2002, s. 180 (IAS 39, punkt 69)

⁶⁶ Jönsson Lundmark, 1999, s. 165

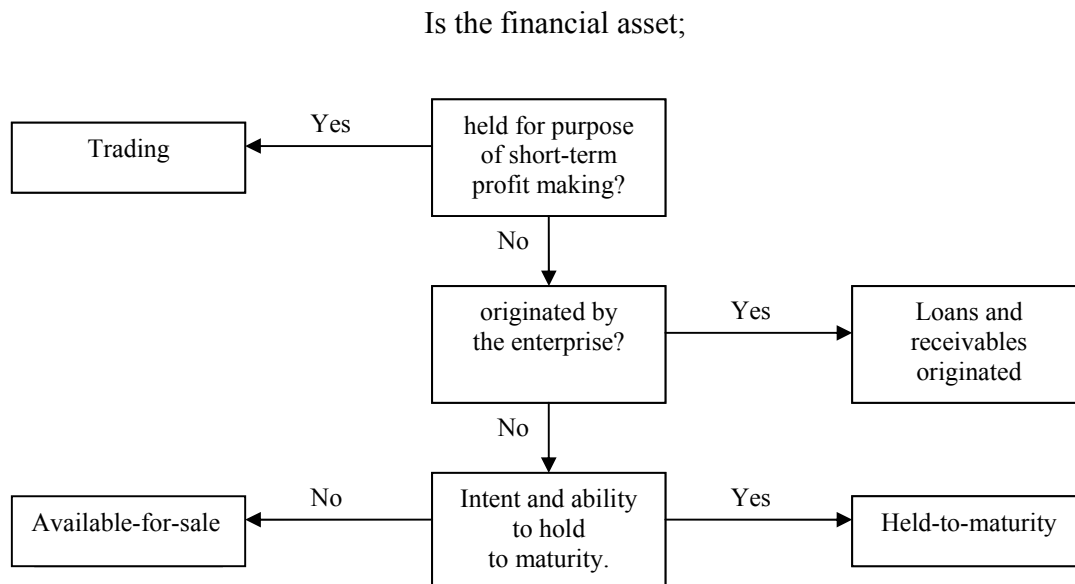
⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

Den tredje kategorin, held for trading, skall värderas till verkligt värde. Hänförbara till denna kategori är tillgångar som företagen bedriver aktiv handel med för att skapa en vinst på kort sikt. Som exempel kan nämnas en tillfällig investering av ett likviditetsöverskott i aktier eller statsskuldsväxlar. En av de fundamentala förändringarna mot tidigare gällande lagstiftning är att alla derivat skall hänföras till denna kategori.⁶⁹

Den fjärde kategorin, available-for-sale, kan sägas utgöra en restkategori till vilken finansiella instrument som ej faller under någon av de andra kategorierna hänförs. Till denna kategori hör till exempel placeringar i aktier som inte klassificeras som ”held for trading”.⁷⁰ Tillgångar som tillhör denna kategori skall enligt huvudregeln värderas till verkligt värde.

Classification of financial assets

Källa: KPMG, 2000, s. 39

4.5.3 Subsequent Measurement of Financial Liabilities

Enligt punkt 89A skall de finansiella skulder vilka klassificerats som ”held for trading” inklusive de finansiella derivat som innebär en förpliktelse värderas till verkligt värde medan övriga finansiella skulder värderas till upplupet anskaffningsvärde. För de finansiella skulderna förutsätts att det verkliga värdet kan bestämmas på ett tillförlitligt sätt.⁷¹ Standardens utgångspunkt är att tillförlitliga uppgifter om det verkliga värdet i

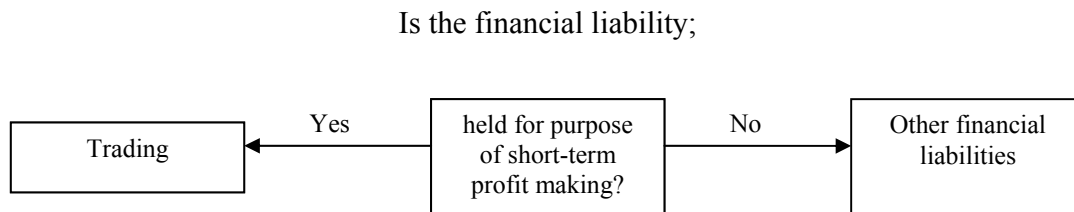
⁶⁹ KPMG, 2000, s. 52

⁷⁰ Jönsson Lundmark, 1999, s. 165

⁷¹ Ibid., s. 166

princip endast kan saknas ifråga om derivatinstrument med underliggande egendom i form av onoterade aktier eller andelar som måste lösas genom leverans av den underliggande egendomen för att verkligt värde skall kunna fastställas.

Källa: KPMG, 2000, s. 39

4.5.4 Fair Value Measurement Considerations

I punkterna 95 till 102 regleras hur det verkliga värdet skall bestämmas i olika situationer. Det verkliga värdet skall i första hand fastställas med utgångspunkt från marknadspriser.⁷² I avsaknad av marknadspriser skall man utgå ifrån marknadspriser på liknande instrument eller etablerade värderingsmodeller. Nedan presenteras en översikt för hur värdering skall ske.

Active market - När det finns en aktiv marknad för det finansiella instrumentet ifråga skall värdering ske till ”quoted market price”⁷³. En förutsättning är dock att priserna speglar normala marknadstransaktioner och regelbundet finns tillgängliga genom till exempel en börs. ”...reflecting normal market transactions /.../ and (are) regularly available from an exchange /.../”.⁷⁴

No active market – Då en aktiv marknad inte existerar finns det två andra sätt att fastställa verkligt värde. Det ena innebär att värderingen sker genom en jämförelse med nyligen genomförda eller liknande transaktioner.⁷⁵ Det andra alternativet innebär att en värderingsteknik tillämpas som utgår ifrån att efterlikna normala affärsförhållanden för en tänkt transaktion.⁷⁶

4.5.5 Gains and losses

Hur värdeförändringar till följd av variationer i verkligt värde skall hanteras regleras i punkterna 103 till 106. För värdeförändringar i finansiella tillgångar och skulder klassificerade som ”held for trading” gäller att dessa skall redovisas över resultaträkningen.⁷⁷ Ifråga om värdeförändringar för instrument som tillhör kategorin

⁷² Rundfelt, 2001, s. 43

⁷³ IASB, 2002, s. 189f (IAS 39, punkt 99)

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ KPMG, 2000, s. 55

⁷⁶ Ibid, s. 55

⁷⁷ IASB, 2002, s. 206 (IAS 39, punkt 130 (a))

”available-for-sale” så skall dessa redovisas direkt mot eget kapital och i samband med bortbokning skall det ackumulerade värdet av vinsten eller förlusten redovisas över resultaträkningen.⁷⁸ Vidare gäller för finansiella tillgångar och skulder som tillhör kategorierna ”loans and receivables originated by the enterprise” och ”held-to-maturity” att värdeförändringar löpande redovisas över resultaträkningen såväl som genom amorteringar.⁷⁹

4.5.6 Impairment and Uncollectability of Financial Assets

Vid varje bokslutstillfälle skall ett företag objektivt bedöma om det finns några omständigheter som föranleder ett nedskrivningsbehov av de finansiella tillgångarna.⁸⁰ Sådana omständigheter kan vara försämrad kreditvärdighet eller att en konkurs är sannolik.⁸¹ En finansiell tillgång skall skrivas ner om det belopp som den är upptagen till överstiger det belopp som den förväntas inbringa. Det belopp, med vilken nedskrivning sker, skall redovisas över resultaträkningen för alla tillgångsklasser.⁸² När det gäller värdeförändringar för ”available-for-sale” tillgångar som företaget redovisat mot eget kapital, så skall företag vid en nedskrivning föra över dessa värdeförändringar till resultaträkningen.

Översikt för klassificering, värdering och värdeförändringar enligt IAS 39

Klassificering	Värdering	Värdeförändring
Loans and receivables originated by the enterprise.	Upplupet anskaffningsvärde	Eventuell nedskrivning redovisas i resultaträkningen.
Held-to-maturity investments	Upplupet anskaffningsvärde	Eventuell nedskrivning redovisas i resultaträkningen.
Available-for-sale	Verkligt värde	Eventuell förändring redovisas antingen över resultaträkningen eller mot eget kapital.
Held for trading	Verkligt värde	Eventuell förändring redovisas över resultaträkningen.

Källa: Ernst&Young, 2002, s. 119

⁷⁸ Ibid., s. 193 (IAS 39, punkt 103 (b))

⁷⁹ Ibid., s. 194 (IAS 39, punkt 103A)

⁸⁰ Ibid., s. 195 (IAS 39, punkt 109)

⁸¹ PriceWaterhouseCoopers, 2000, s. 32

⁸² Ibid.

4.6 Hedging

Följande begrepp, enligt punkt 10, är centrala för förståelsen för de speciella förhållanden som gäller för säkringsredovisning:

A **hedged item** is an asset, liability, firm commitment, forecast future transaction, or net investment in a foreign operation that (a) expose the entity to risk of changes in fair value or future cash flows and (b) is designated as being hedged /.../.

A **hedging instrument** is a designated derivative or /.../ a non-derivative financial asset or non-derivative financial liability whose fair value or cash flows are expected to offset changes in the fair value or cash flows of a designated hedged item /.../. Under this Standard, a non-derivative financial asset or non-derivative financial liability may be designated as a hedging instrument for hedge accounting purposes only if it hedges the risk of changes in foreign currency exchange rates.

Hedge effectiveness is the degree to which offsetting changes in fair value or cash flows attributable to a hedged risk are achieved by the hedging instrument /.../.

Syftet med en säkring är att minska riskexponeringen kopplad till andra finansiella instrument. Principen är att värdeutvecklingen på säkringen är motsatt till värdeutvecklingen på det underliggande instrumentet.⁸³ De vanligaste säkringsinstrumenten utgörs av olika former av derivat, exempelvis optioner, terminskontrakt och ränteswapar. Säkringar används oftast i syfte att minska volatiliteten i företagets resultaträkningar. Om en tillgång som i normala fall inte värderas till verkligt värde säkras med ett derivat, som enligt IAS 39 alltid skall värderas till verkligt värde, kommer endast värdeförändringen på derivatet att redovisas i resultaträkningen. Denna asymmetri gällande redovisning av tillgång respektive derivat kan då leda till volatilitet i resultaträkningen. Detta kan dock undvikas genom att tillämpa säkringsredovisning, som innebär att även den säkrade tillgången värderas till verkligt värde och dess värdeförändringar redovisas i resultaträkningen. Effekten blir då att värdeförändringarna hos tillgången och derivatet kommer att eliminera varandra, och volatiliteten i företagets resultaträkning kommer att minska.⁸⁴

4.7 Hedge Accounting

IAS 39 anger under vilka förhållanden säkringsredovisning skall tillämpas, samt när en *effektiv* säkring anses föreligga. Kraven för att få tillämpa säkringsredovisning är klart definierade i punkt 142.

Under this Standard, a hedging relationship qualifies for hedge accounting /.../ if, and only if, all of the following conditions are met:

(a) at the inception of the hedge there is a formal documentation of the hedging relationship and the entity's risk management objective and strategy for undertaking the hedge. The documentation shall include identification of the hedging instrument, the related hedged item or transaction, the nature of the risk being hedged, and how the entity will assess the hedging

⁸³ Jönsson Lundmark, 1999, s. 167 f

⁸⁴ PriceWaterhouseCoopers, 2000, s. 42

- instrument's effectiveness in offsetting the exposure to changes in the hedged item's fair value or the hedged transaction's cash flows that is attributable to the hedged risk;
- (b) the hedge is expected to be highly effective /.../ in achieving offsetting changes in fair value or cash flows attributable to the hedged risk, consistently with the originally documented risk management strategy for that particular hedging relationship;
- (c) for cash flow hedges, a forecast transaction that is the subject of the hedge must be highly probable and must present an exposure to variations in cash flows that could ultimately affect reported profit or loss;
- (d) the effectiveness of the hedge can be reliably measured, ie the fair value or cash flows of the hedged item and the fair value of the hedging instrument can be reliably measured /.../; and
- (e) the hedge is assessed on an ongoing basis and determined actually to have been highly effective throughout the financial reporting period.

Samtliga av ovanstående kriterier måste vara uppfyllda för att säkringsredovisning skall kunna tillämpas. Det är även möjligt att tillämpa säkringsredovisning när en portfölj av tillgångar säkras mot *ett* derivat. Kraven för detta är, utöver ovanstående, att riskexponeringen är likartad för varje enskild tillgång i portföljen. IAS 39 anger att värdeförändringen för varje enskild tillgång skall vara proportionerlig till värdeförändringen för portföljen⁸⁵.

En säkring anses vara effektiv om det finns en stark och negativ korrelation mellan värdeförändringen hos säkringsposten respektive säkringen. IAS 39 anger att en säkring anses effektiv om den eliminerar mellan 80 och 125 procent av värdeförändringen på den underliggande posten.⁸⁶

Kravet på dokumentation för att få tillämpa säkringsredovisning är omfattande. Dokumentationen skall innehålla identifikation av säkringen och den underliggande posten, vilken typ av risk säkringen avser samt hur företaget kontinuerligt skall kontrollera säkringens effektivitet.

I IAS 39, punkt 137 definieras tre olika typer av säkringar:

- Säkring av verkligt värde (fair value hedge).
- Säkring av kassaflöde (cash flow hedge).
- Säkring av en nettoinvestering i en utlandsverksamhet (hedge of a net investment in a foreign operation).

En *verkligtvärdesäkring* kan ingås av företag som är exponerade för marknadsvärdesförändringar i en tillgång eller skuld. Ett företag kan exempelvis säkra ett lån, som i normala fall tas upp till upplupet anskaffningsvärde, mot ränteförändringar genom att teckna ett säkringsderivat. Verkligt värde säkring används för instrument med fast ränta.⁸⁷

⁸⁵ IASB, 2002, s. 206 (IAS 39, punkt 132)

⁸⁶ Ibid., s. 210 (IAS 39, punkt 146)

⁸⁷ KPMG, 2000, s. 21

Kassaflödessäkring används när ett företag vill säkra sig mot förändringar i framtida kassaflöden. Osäkerheten i framtida kassaflöden måste vara hänförliga till identifierade tillgångar och skulder eller framtida transaktioner.⁸⁸ Kassaflödessäkring kan användas när ett framtida kassaflöde är rörligt. Vid ett rörligt kassaflöde måste verkligt värde säkring tillämpas.

Säkring av en nettoinvestering i en utlandsverksamhet innebär att ett företag kan säkra sina utlandsinvesteringar mot valutarisker. IAS 39 anger inte hur denna typ av säkring skall redovisas.

4.8 Effekter i balans- och resultaträkning

Om förhållandet mellan den säkrade tillgången och säkringen uppfyller kraven för säkringsredovisning skall redovisningen ske enligt följande:

Vid verkligtvärdesäkring skall värdeförändringen för både säkringen och den säkrade posten redovisas i resultaträkningen. Den säkrade posten skall tas upp till verkligt värde även om den annars skulle värderas till upplupet anskaffningsvärde. Värdeförändringen hos den säkrade tillgången kommer då att elimineras av värdeförändringen hos säkringen. Värdeförändringen skall även inverka på det bokförda värdet i balansräkningen av den tillgång som har säkrats för risk.⁸⁹

Vid kassaflödessäkring skall den effektiva delen av säkringsinstrumentet redovisas direkt mot eget kapital. Med effektiv del avses den del av säkringen som är nödvändig för att eliminera värdeförändringen i de förväntade framtida kassaflödena i den säkrade posten. Den del av säkringen som inte är effektiv, redovisas i resultaträkningen.

---

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ IASB, 2002, s. 212 (IAS 39, punkt 153)

Översikt av redovisning av säkringstransaktioner

Klassificering	Redovisning av förändringar i marknadsvärdet
Verkligtvärdesäkring: – underliggande transaktion – säkringstransaktion	Redovisas över resultaträkningen. Redovisas över resultaträkningen.
Kassafördessäkring: – underliggande transaktion – säkringstransaktion	Redovisas oberoende av säkringsinstrumentet enligt något av kriterierna enligt uppställning under avsnitt 4.5.6. Om den underliggande transaktionen exempelvis är en lånefordran, skall redovisning ske till upplupet anskaffningsvärde. Redovisas över eget kapital.

Källa: Ernst&Young, 2002, s. 119f

4.9 Disclosure

I avsnitten ”Presentation” och ”Disclosure”, anges vilka tilläggsupplysningar som skall lämnas om finansiella instrument vid bokslut, vanligtvis i form av noter. Syftet med upplysningarna är att underlätta förståelsen för hur finansiella instrument påverkar företagets ekonomiska ställning, resultat och kassaflöden. Vidare är syftet att underlätta en uppskattning av storlek, tidpunkt och risker beträffande de framtida kassaflöden som är hänförliga till instrumenten. Upplysningarna är av både kvalitativt och kvantitativt slag. Upplysningar skall lämnas om⁹⁰:

- Mål och policies för den finansiella riskhanteringen.
- I vilken omfattning instrumenten används och dess egenskaper. Redogörelse skall ske separat för varje kategori finansiella instrument.
- Tillämpade redovisningsprinciper och metoder.

Regleringen av dessa tilläggsupplysningar anges i huvudsak i IAS 32. De tilläggsupplysningar som behandlas i IAS 39 kan ses som komplement till IAS 32. I IAS 32, under punkt 46A, behandlas de tilläggsupplysningar som är specifikt kopplade till säkringsredovisning. Vidare anges i punkt 77A, att upplysningar måste lämnas om de antaganden som ligger till grund för värdering av finansiella tillgångar och skulder till

⁹⁰ KPMG, 2002, s. 23

verkligt värde. Om en tillgång skall värderas till verkligt värde men detta inte kan fastställas, måste upplysningar lämnas om detta.

De krav som IAS 39 ställer för dokumentation av säkringsredovisning är omfattande. Upplysningar måste lämnas om följande:⁹¹

- Strategi (policy) och mål med företagets riskhantering. Säkringsstrategi (policy for hedging) skall redogöras för varje kategori finansiella instrument separat.
- Redogörelse för verkligtvärdesäkring, kassaflödessäkring och säkring av nettoinvestering i utlandsverksamhet skall lämnas separat för varje typ av säkring:
  - Beskrivning av säkringen.
  - Beskrivning av säkringsinstrumentet samt dess verkliga värde.
  - Beskrivning av den risk som säkras.
  - Om säkringen avser en framtida transaktion skall upplysningar lämnas om när transaktionen kommer att realiseras.
- Uppstår värdeförändringar på tillgångar som klassificerats som "available-for-sale", och har redovisats i eget kapital, måste upplysningar lämnas om det belopp som har redovisats i eget kapital. Upplysning måste också lämnas om belopp har tagits bort från eget kapital och förts till resultaträkningen.

4.10 Sammanfattning

- Recognition and measurements innehåller principer för hur finansiella tillgångar och skulder skall identifieras, klassificeras och värderas.
- Finansiella tillgångar och skulder skall klassificeras i olika kategorier beroende på syftet med innehavet. Klassificeringen ligger sedan till grund för den värdering som följer.
- De flesta finansiella instrument, inklusive alla derivat, skall värderas till verkligt värde.
- Värdeförändring på finansiella instrument som är värderade till verkligt värde bokförs normalt i resultaträkningen.
- IAS 39 ställer omfattande krav för säkringsredovisning, bl.a. i form av:
  - Utförlig dokumentation av sambandet mellan säkringen och det säkrade instrumentet.

---

⁹¹ IASB, 2002, s. 41f (IAS 32 punkt 46A och C)

- Säkringen måste vara effektiv i syfte att minska risk. En säkring anses effektiv om den eliminerar mellan 80 och 125 procent av värdet förändringen på den underliggande posten.
- Utförlig dokumentation av företagets mål och policier för riskhantering i samband med säkringar.

5. EMPIRI

I detta kapitel redogörs för den intervju som genomförts samt övrig information som erhållits i kontakt med det undersökta företaget.

5.1 Respondenten

Torbjörn Sandblom arbetar som riskmanager på Stena AB. I det arbete som rör förberedelserna för IAS 39 har hans funktion varit att fungera som controller över *treasury-avdelningen*. Sandblom arbetar med att se till att koncernens resultat- och balansräkning skyddas mot oönskade förändringar med anledning av prisvariationer på valuta och olja samt ränteförändringar. Därutöver säkerställer han att de finansiella instrument som används i det här syftet och även att de *trading instrument* redovisas på ett tillförlitligt och tillfredsställande sätt och även avspeglar verkliga förhållanden.

5.2 Förberedelser inför redovisning i enlighet med IAS 39

Stena AB befinner sig för närvarande i en informationsfas där de samlar in teoretisk kunskap om hur konsekvenser av de nya reglerna skall hanteras. Deras agerande är ännu inte annorlunda, men de förbereder sig genom att ta hänsyn till de nya reglerna när de utformar nya derivat så att dessa skall passa in i en struktur som är anpassad till IAS.

Då Stena AB är ett privatägt företag har de större flexibilitet än börsnoterade bolag som fokuserar mycket på kvartalsrapporter. En ökad volatilitet i resultatet är inte något stort orosmoment för Stena, oavsett om det rör sig om 10 eller 100 miljoner. Då Stena har ställt ut obligationer på den amerikanska marknaden redovisar de redan enligt US GAAP och är därmed ganska väl förberedda på de förändringar som är förestående. Redan idag justeras de derivat de använder för marknadsvärden. Det som återstår är därmed endast att anpassa de egna finansiella systemen till att kunna värdera derivaten objektivt. Hittills har Stena varit beroende av bankers värdering av derivat.

Tidsmässigt läggs i nuläget inte några större resurser på omställningen. För Sandblom själv innebär det cirka 5 % av hans arbetstid. Det är fyra till fem personer som direkt kommer att bli berörda av övergången till IAS 39 och främst de som sysslar med renodlat redovisningsarbete. Framöver anser Sandblom att en stor del av arbetet kommer att utgöras av att dokumentera finanspolicys och upprätta *masterdokument*⁹² samt transaktionsdokument och då kommer även andra enheter inom Stena att bli berörda. Under en övergångsperiod kan den ökade arbetsbördan motsvara en halvtidstjänst under två till tre månader.

Stena AB har inte haft någon internutbildning rörande IAS 39, men ett antal personer har deltagit i föreläsningar och genomgångar, vilket innebär att 5-6 personer har en uppfattning om vad övergången kommer att innebära.

---

⁹² Övergripande dokumentation av transaktioner.

Trots kunskap om vilka förändringar som är att vänta har man på Stena AB inte förändrat sitt sätt att tänka rent ekonomiskt. De vill undvika risken att tvingas in i suboptimering på grund av anpassningsarbetet till IAS. De har ett fortsatt *portföljtänkande*, dock något anpassat, för att möta kraven ifrån sina revisorer om att hålla sig inom ramen för IAS 39. Den största anpassningen har skett inom säkringsredovisningen och då framförallt för säkringar gällande framtida kassaflöden. Ifråga om valutaterminer ser Sandblom inga problem då de redan idag redovisar värdeförändringar för dessa över resultaträkningen.

Rent praktiskt anser Sandblom att de ännu inte vidtagit några större åtgärder, de befinner sig fortfarande i en planeringsfas, och har genomförandefasen kvar.

5.3 Recognition

Stena AB använder sig i stor utsträckning av olika derivat. Det största användningsområdet är användandet av derivat som en del av olika säkringspaket, medan endast en mindre del innehas i rent *tradingsyfte*. Det faktum att alla derivat skall redovisas i balansräkningen efter övergången till IAS 39 kommer inte att utgöra något problem för Stena AB då de redan idag redovisar dessa till marknadsvärde i balansräkningen. Volymen derivat som inte är en del av en säkring uppgår till ungefär två procent.

5.4 Measurement

Ifråga om de nya klassificerings- och de därpå följande värderingsreglerna av finansiella tillgångar har Stena AB inte låtit dessa styra några investeringsmässiga eller ekonomiska beslut. Värdeförändringar i de finansiella instrument som tillhör kategorin held for trading redovisar de idag över resultaträkningen. För kategorin available-for-sale så uppger Sandblom att de har vissa portföljindelningar som kan påverkas. I portföljer med mer strategiska innehav skulle det kunna bli aktuellt klassificera en del av innehavet som available-for-sale, istället för held for trading.

Stena AB har ännu ej tagit ställning till vilka konsekvenser valmöjligheten att redovisa mot antingen eget kapital i balansräkningen eller över resultaträkningen för available-for-sale tillgångar och skulder kommer att få. Detta beror dels på en osäkerhet över gränsdragningen mellan de olika kategorierna och dels på att de anser att konsekvenserna inte kommer att bli så stora på grund av att volymerna inte utgör en betydande andel. De har inte fördjupat sig i den här frågan och anser inte att det kommer få några stora praktiska konsekvenser för dem och uppger att de känner sig bekväma med de nya principer som kommer att gälla.

Angående gränsdragningsfrågan uppger Sandblom vidare att de sällan har portföljer med så lång placeringshorisont att de med säkerhet kan säga att det rör sig om en långsiktig placering och som följaktligen inte skall omprövas löpande. Vidare säger Sandblom;

”Jag skulle tro att det här kommer att sluta med att vi kommer att redovisa värdeförändring över resultaträkningen på samtliga aktieinnehav om det inte är så att vi bedömer att det här är en så långsiktig investering att det rör sig om en tidsperiod om 5-10 år.”

Även om Stena AB inte fördjupat sig i frågan om gränsdragningen mellan de olika kategorierna tror Sandblom att det kommer att handla om klassificering enligt två utav kategorierna för Stena AB, available-for-sale och held for trading.

Ifråga om den risk som det kan innebära att ett derivat som ingår i ett säkringspaket kanske ej uppfyller kraven för säkringsredovisning och därmed oförutsett kan komma att påverka resultatet, uppger Sandblom att detta är något som oroar dem. I värsta fall kan det för deras del handla om relativt stora belopp mot budgeterat resultat. Den största delen av Stena AB:s finansiella instrument utgörs av säkringar för en underliggande position. På framförallt olje- och räntesidan skulle en felaktig bedömning av om säkringsinstrumenten kvalificerar för säkringsredovisning eller ej få stora konsekvenser. Sandblom anser dock att även om IAS 39 är ett svårtillgängligt regelverk så är hans bedömning att Stena AB kommer att kunna uppfylla kraven för säkringsredovisning.

5.4.1 Fastställande av verkligt värde

Vad gäller fastställande av verkligt värde säger Sandblom att det nästan alltid finns en aktiv marknad som värderingsunderlag. Ibland förekommer det strukturer i form av optionslösningar som gör att det verkliga värdet är lite godtyckligt beroende på vilka parametrar man sätter i värderingsmodellerna. I vissa fall måste man också lita på bankernas värderingar. Även om Stena AB vet hur instrumentet fungerar och vad risken är kan man inte *exakt* kvantifiera risken eller göra en så noggrann värdering så att man till fullo kan stå för den. Ibland måste flera banker tillfrågas om en värdering som då hamnar inom ett intervall eftersom svaren aldrig är identiska från två banker även om man frågar om samma produkt. Om avvikelsen mellan bankernas värderingar är påtaglig kan man behöva be dem göra om bedömningen eller kontrollera om de har använt samma parametrar inom värderingsmodellen. Det kan räcka med olika spridning på valutakurser eller olika antagande om implicit räntekurva som gör att värdet kan flytta sig ganska mycket. Tidsåtgången för att sammanställa värderingar och rimlighetsbedöma dem är betydande, i dagsläget cirka 2-3 arbetsdagar per kvartal. Därför vill Stena AB på sikt göra sina egna värderingar i sitt finanssystem där de själva sätter parametrarna och känner sig komfortabla med att de får konsekventa värderingar. Sandblom påpekar att värdering inte är någon exakt vetenskap, det är alltid fråga om en bedömning och därför hamnar en värdering oftast inom ett intervall. Han anser dock att det är bättre att själv uppskatta ett konsekvent närmevärde som är rätt enligt deras och revisorernas uppfattning, än att använda olika principer varje gång på grund av att bankerna gör olika värderingar.

5.4.2 Inbäddade derivat

Vad gäller inbäddade derivat ser inte Sandblom några större problem. Stena AB har försökt att gå igenom sina kontrakt för att se om de har några derivat av den typen men har inte kunnat identifiera några inbäddade derivat. Det kan, i vissa perioder, finnas nybyggnadskontrakt med någon form av optionalitet- eller kanceleeringsklausul som

skulle kunna hamna i den kategorin, men just nu finns det inga sådana. Sandblom uppger att Stena AB inte använder särskilt många valutaklausuler överhuvudtaget, vilket annars möjligen skulle kunna utgöra inbäddade derivat. Detta är näst intill en icke-fråga för Stena AB. Enligt Sandblom är inbäddade derivat mest att betrakta som olycksfall i arbetet, som kan inträffa om det byggs in i ett kontrakt utan att man tänker på konsekvenserna.

5.4.3 Säkringsredovisning

Sandblom anser inte att det är svårt att fastställa om effektivitetskravet för säkringsredovisning är uppfyllt. Han ger ett exempel med *valutahedging*:

”Om du har en underliggande valutaexponering på minus 100\$ mot SEK och köper en hedge på 100\$ mot kronor så blir det raka rör mellan förändringen på tillgångs- och skuldsidan. Då blir den hundra procentigt effektiv, en perfekt match!”

Ett problem som Sandblom tar upp gäller s.k. *proxyhedging*. *Proxyhedging* innebär att man gör ett slags *klumpderivat* där man kombinerar en portfölj av risker och *hedgar* denna portfölj mot ett derivat. Sandblom ger ytterligare ett exempel:

”På oljesidan har vi olika typer av oljeprisrisker beroende på vilken produkt vi använder. Det finns ett pris för gasolja, ett för tjockolja och ett för lågsvavelhaltig olja. Alla dessa är indirekt beroende av råoljepriset. Istället för att köpa en hundra procentig hedge, exempelvis terminskontrakt, för varje enskild produkt så hedgar vi hela kombinatet av oljeprodukter med ett kontrakt i råolja...”

Man kan med det historiska utfallet visa att *proxyhedging* har varit tillräckligt effektivt för att hålla sig inom effektivitetsintervallet som anges i IAS 39. Korrelationen mellan *proxyhedgen* och råoljan brukar ligga mellan 95-105 %. Rent ekonomiskt är det mest fördelaktigt att göra på det här sättet, transaktionskostnaderna blir annars för höga och det blir betungande administration. Sandblom säger att det krävs lite beräkningar och man får titta på prisserier, men det har de gjort för oljan och konstaterat att det bör hålla sig inom det intervallet. Stena AB är därför inte särskilt oroade av effektivitetskravet på 80-125 procent för att få tillämpa säkringsredovisning.

Vad gäller bedömningen av framtida kassaflöden svarar Sandblom att bedömningar alltid innebär problem. Detta gäller dock inte om kassaflödet är kontrakterat, då utgår man ifrån att motparten uppfyller sina förpliktelser. Oavsett om ett fartyg hyrs in eller hyrs ut så är det ett kontrakt som är bakomliggande och när detta innebär en valutaexponering så är det ganska lätt att motivera säkringsredovisning.

Problemen uppstår vid budgeterade kassaflöden där Stena AB utgår från antaganden om vissa volymer och vissa priser under en säsong eller ett budgetår. Det uppstår alltid budgetavvikelser, av olika skäl, vilket gör att de budgeterade flödena är utsatta för volatilitet eller förändring under året. Sandblom nämner som exempel att ett budgeterat kassaflöde på ett överskott om 300 miljoner norska kronor kan resultera i ett överskott på 200 miljoner norska kronor, beroende på en relativt liten volymförändring. Det behövs alltså inga stora förändringar i priser eller volymer för att nettokassaflödet i en viss valuta

skall förändras ganska mycket. Här ser Sandblom en risk för att kraven för säkringsredovisning inte kan uppfyllas, inte för att säkringen inte skulle vara effektiv, utan för att den underliggande exponeringen förändras så mycket så att man blir *över-* eller *underhedgad*. Vid *överhedging* måste, enligt IAS, den överskjutande, ineffektiva, delen av säkringen klassificeras som trading och värdeförändringen skall påverka resultatet. Sandblom är dock inte oroad över detta, det rör sig inte om så stora belopp som eventuellt kommer att falla utanför säkringsredovisningen. Utifrån tidtabellerna för färjetrafik vet Stena AB med 90-95 procents säkerhet vilka oljevolymmer som kommer att förbrukas och då kan man på goda grunder motivera säkringsredovisning. Sandblom avslutar detta resonemang med att påpeka att detta inte är helt fastslaget med företagets revisorer, men han tror att dessa principer skall gå att tillämpa.

5.4.4 Dokumentation av säkringsredovisning

Vad gäller dokumentationskraven gällande säkringsredovisning säger Sandblom att det kommer att bli administrativt och tidsmässigt krävande. Inom Stena AB vill man helst använda ett portföljtänkande och dessa portföljsammansättningar kommer att leda till omfattande dokumentation. Sandblom exemplifierar;

”Vi har ett visst antal miljoner i dollarlån som ligger med en viss räntebildningsprofil. Stenas lån för en viss tidsperiod består av flera olika lån med olika räntevillkor. Istället för att säkra varje enskilt lån så säkrar man tidshinken (flera lån som alla ligger inom samma tidsintervall, författarnas anm.) med ett derivat. Vi säkrar alltså varje tidshink för sig.”

Detta arbetssätt har Stena AB tillämpat under lång tid och tänker inte ändra sitt *portföljtänkande* för att IAS införs. Vad som krävs är då en omfattande dokumentation om matchningen mellan volymen *dollarhedgar* på räntesidan mot volymen dollarlån som förfaller inom ett visst tidsintervall. IAS kräver en perfekt matchning i datumet för att det skall kvalificeras som en säkring. Sandblom uppskattar att kanske 80-90 procent kvalificeras för säkringsredovisning.

”Sen får vi leva med att resten inte kvalificeras för hedging, 80-90 procent duger!”

Sandblom beskriver problematiken med dokumentation på följande sätt:

”Mödan förknippat med att få till ett vattentätt system är exponentiell. Med ganska enkla medel kan man rätta till 60-70 procent, med lite högre ambitionsnivå kan man förmodligen rätta till 80-90 procent men sen stiger tidsåtgången exponentiellt.”

Vidare säger Sandblom att de skall koncentrera sig på de stora transaktionerna och försöka dokumentera dessa på ett vettigt sätt med *masterdokumentation*.

Stena AB:s användande av säkringar kommer inte att ändras mer än marginellt på grund av de ökade kraven på dokumentation. Sandblom beskriver förändringen på följande sätt:

”Vi försöker tänka efter före vi konstruerar instrumenten så att vi teoretiskt kan få dem att matcha på ett tydligare sätt än vi har gjort tidigare.”

Det är inte aktuellt att avstå från derivat på grund av de ökade dokumentationskraven.

5.5 Disclosure

5.5.1 Dokumentation av övergripande redovisningsprinciper och riskhantering

Sandblom uppger att de inte har satt sig in i frågan i detalj ännu. Han vet dock att rent generellt kommer det att ställas högre krav på tydlighet i dokumentationen. Sandblom förklarar att detta är en process som de ännu ej påbörjat. Med anledning av detta kan han inte uttala sig om dagens dokumentationsarbete kommer att skilja sig ifrån den framtida. Stena AB bedriver redan idag en ganska omfattande dokumentation av sin riskhantering. Principer dokumenteras i en finanspolicy som därefter bryts ner i en *masterdokumentation* som i sin tur bryts ner i separata transaktionsdokument.

Ifråga om informationskravet på i vilken omfattning olika instrument används och dess egenskaper svarar Sandblom att han förutsätter att dessa krav härstammar ifrån US GAAP, där de redan finns idag. I *notapparaten* för Stena AB:s engelska årsredovisning beskriver de sin finansiella riskhantering, not 23-25. Vidare tror Sandblom att de redan idag uppfyller IAS krav i den engelska årsredovisningen.

I och med att det blir mer administrativt krävande så förskjuts balansen, kostnaden ökar och i det avseendet är det till nackdel för det fortsatta användandet av finansiella instrument. På sikt finns det en risk att man krånglar till det här alltför mycket och går ner på transaktionsnivå istället för att se till den ekonomiska nyttan. Detta kan tendera att krympa den finansiella marknaden och därmed likviditeten. Detta skulle vara en negativ effekt för de företag som vill använda sig av exempelvis *hedging*.

I vårt fall så är det ett slags ett aktivt positionstagande att man har en syn på räntor t.ex. och sedan agerar man på derivatmarknaden genom att säkra upp sig när räntorna är låga och går ur när det rör sig uppåt, dvs swapa till fast ränta när räntorna stiger och tvärtom till rörlig när räntorna sjunker.

Han säger vidare att de ökade kostnaderna för dokumentation innebär ett marginellt försvårande utav användandet av derivat men att deras agerande på derivatmarknaden kommer att vara oförändrat.

5.6 Övergripande effekter

Sammanfattningsvis innebär inte övergången till IAS 39 någon större förändring för Stena AB:s riskhanteringsstrategi, i alla fall inte på kort sikt. Mer omfattande administration, mer svåröverskådlig redovisning och mer tidsåtgång är de effekter som kan överblickas i dagsläget. Sandblom uppskattar att den sammanlagda arbetsökningen till följd av IAS 39 motsvarar ungefär en halvtidstjänst.

6. ANALYS

I kapitlet analyseras de resultat som empirin genererat utifrån den teoretiska referensramen. Analysen är indelad i en genomgång av de ämnesområden som diskuterades under intervjun.

6.1 Förberedelser

Sandblom förklarar att Stena AB har inte för avsikt att ändra sin strategi gällande användning av finansiella instrument på grund av IAS 39. Han pekar på risken för att då tvingas in i suboptimering, det vill säga avvika från den nuvarande, väl fungerande strategin. De vill tillämpa ett fortsatt portföljtänkande som dock är något anpassat för att möta de nya kraven. Vi anser att detta svarar väl mot intentionen med IAS 39, att företagets riskhantering skall synliggöras för utomstående utan att bidra till en minskning av användandet av finansiella instrument.

I teoridelen redogörs för att många företag underskattar den förberedelseprocess som är nödvändig inför införandet av IAS 39. För Stena AB är omfattningen begränsad till 5-6 personer som är direkt involverade i omställningsprocessen. Denna framförhållning i kombination med tidigare kunskap och erfarenhet av US GAAP tyder på att Stena AB verkar ligga långt framme i förberedelseprocessen. Vi grundar detta på att Stena AB exempelvis redan idag redovisar derivat justerade för marknadsvärden. Vi ser därför inte att Stena AB riskerar att hamna i tidsnöd vid införandet på grund av underskattning av förberedelserna inför införandet av IAS 39.

Vid intervjun framkom att eftersom Stena AB är ett privatägt bolag är de inte så känsliga för volatilitet i resultatet. Detta förhållande skiljer Stena AB från noterade bolag som i större utsträckning är utsatta för börsens reaktioner på förändringar i resultatet. Vi bedömer att detta är en fördel när man möter de nya kraven som kan medföra ökad volatilitet i resultaträkningen.

6.2 Measurement

Enligt IAS 39 skall derivat klassificeras som "held for trading" och värdeförändringar skall påverka resultatet. För tillgångar som klassificeras som "available-for-sale" finns valmöjligheten att redovisa värdeförändringar antingen över resultaträkningen eller mot eget kapital. Angående detta säger Sandblom att klassificeringsreglerna inte har påverkat deras placeringar. Detta beror i huvudsak på att de utgår ifrån att den övervägande delen av deras finansiella instrument kommer att tillhöra kategorin "held for trading". När vi diskuterade gränsdragningen mellan kategorierna mer ingående nämnde Sandblom att de har portföljsammansättningar som innehåller mer långsiktiga placeringar, vilka skulle kunna klassificeras som "available-for-sale". Han säger dock att de känner sig bekväma med klassificeringarna och tror inte att de skall leda till några större problem. Vi kan här konstatera att det råder en osäkerhet angående gränsdragningen mellan de båda kategorierna. I praktiken kommer detta dock inte att ge några större effekter eftersom Sandblom säger att de räknar med att redovisa den övervägande delen av

värdeförändringarna över resultaträkningen. De har alltså inte för avsikt att utnyttja möjligheten att redovisa värdeförändringar över eget kapital om det inte rör sig om aktieinvesteringar avsedda att innehas i fem till tio år. Enligt IAS 39 kan värdeförändringar på samtliga finansiella instrument redovisas i resultaträkningen men för "available-for-sale" tillgångar finns möjligheten att redovisa värdeförändringarna i eget kapital. Fördelarna med Stena AB: s uppdelning av långsiktiga och kortsiktiga innehav är därför, enligt vår mening, att värdeförändringarna på de långsiktiga innehaven inte behöver påverka resultatet utan kan föras direkt till balansräkningen.

I fråga om derivat som utgör säkringar påpekar Sandblom att osäkerheten är större. Enligt IAS 39 måste en säkring uppfylla vissa krav för att säkringsredovisning skall kunna tillämpas. Om kraven ej uppnås kommer endast värdeförändringen på derivatet att påverka resultatet. Det blir då ingen eliminerande effekt mellan värdeförändringen på derivatet och den underliggande tillgången. För Stena AB skulle, enligt Sandblom, en felbedömning av om säkringsinstrumentet kvalificeras för säkringsredovisning kunna få relativt stora konsekvenser. Detta är ett problem främst på olje- och räntesidan. Hans bedömning är dock att de kommer att uppfylla kraven för säkringsredovisning. Bedömningen av kvalifikation för säkringsredovisning kommer i framtiden att bli mycket viktig och innebär, enligt vår mening, en förändring av Stena AB: s hantering av säkringsinstrument.

6.2.1 Fastställande av verkligt värde

IAS 39 anger att verkligt värde bör kunna fastställas för derivatinstrument utom i de fall där den underliggande tillgången utgörs av onoterade aktier. Sandblom uppger att i deras fall finns det nästan alltid en aktiv marknad som värderingsunderlag vilket gör att värderingen inte innebär några problem. Här pekar Sandblom på de problem som kan uppstå när de själva inte kan uppnå en exakt värdering. Då måste en eller flera banker anlitas för att hjälpa dem med värderingen. När flera banker anlitas får det till följd att värderingen ligger inom ett intervall. Detta intervall måste därefter rimlighetsbedömas av Stena AB. Denna process kan vara tidskrävande, menar Sandblom. Vi drar slutsatsen att denna problematik gäller de finansiella instrument där en aktiv marknad saknas och således måste en värderingsteknik tillämpas som utgår ifrån att efterlikna normala affärsförhållanden för en tänkt transaktion. Eftersom Stena AB strävar efter att kunna utföra dessa värderingar på egen hand och deras finansiella system inte är anpassade för det idag, innebär fastställandet av verkligt värde en förändring för Stena AB jämfört med de metoder som tillämpas idag.

6.2.2 Inbäddade derivat

Eftersom avsikten, enligt IAS 39, är att ett derivat alltid skall redovisas till verkligt värde måste ett inbäddat derivat brytas ut ur sitt huvudkontrakt och redovisas separat. Syftet med dessa regler är att inga derivat skall kunna döljas i redovisningen och därmed undgå marknadsvärdering.

Vi förstod vid intervjun att Stena AB inte använder den typen av kontrakt som kan innehålla inbäddade derivat. I de fall de uppstår är det enligt Sandblom att betrakta som ”olycksfall i arbetet”. Han uppger att de har gått igenom sina kontrakt och inte kunnat identifiera några inbäddade derivat. Vi kan därför konstatera att de nya reglerna inte kommer att påverka Stena AB:s utformning av kontrakt. Däremot framtvingade de nya reglerna en genomgång av kontrakten för att kunna konstatera att de inte innehöll några inbäddade derivat.

6.3 Säkringsredovisning

6.3.1 Verkligt värde säkring

För att en säkring skall kvalificeras som effektiv är kravet att den eliminerar mellan 80 och 125 procent av värdeförändringen på den underliggande posten. De problem som Sandblom menar kan uppstå rör så kallad proxyhedging, då en sammansättning av oljetillgångar är säkrade mot ett derivat. Korrelationen brukar då ligga mellan 95 och 105 procent. De avser att fortsätta med denna typ av kontrakt eftersom de bedöms som ekonomiskt fördelaktiga. Vi kan konstatera att det råder en viss osäkerhet angående korrelationen mellan säkring och underliggande tillgång men att de ändå förefaller ha god marginal för att uppfylla effektivitetskravet på 80 till 125 procent. Vi vill här påpeka att vid portföljsäkring ställer IAS 39 inte bara krav på korrelation mellan säkringen och den säkrade portföljen utan anger också krav på korrelation mellan tillgångarna/skulderna inom portföljen. Man kan därför inte enbart se till den höga korrelationen 95 till 105 procent, utan man måste kontrollera korrelationen för samtliga i portföljen ingående tillgångar.

6.3.2 Kassafördessäkring

För att få tillämpa kassafördessäkring kräver IAS 39 att företaget med hög sannolikhet kan bedöma att kassafördet kommer att inträffa. Angående detta säger Sandblom att det finns en risk för att kraven för säkringsredovisning inte kommer att uppnås. Detta kan inträffa i de fall då värdeförändringen på den underliggande tillgången är så stor så att man blir antingen över- eller underhedgad. I detta fall kommer den över- eller understigande, ineffektiva delen, av säkringen att klassificeras som trading och värdeförändringen kommer att påverka resultatet. Sandblom anser att de med 90-95 procents säkerhet kan säga vilka volymer olja de kommer att förbruka under en viss period och kan därför motivera att säkringsredovisning skall tillämpas. Angående denna bedömning råder viss osäkerhet eftersom detta ännu inte är fastslaget med företagets revisorer. Av de frågor, angående säkringsredovisning, som vi diskuterade med Sandblom upplevde vi att det är här den största osäkerheten finns. Om företagets revisorer inte anser att de framtida kassafördena kan bedömas med 90-95 procents sannolikhet har Stena AB inte så god marginal till den undre gränsen för effektivitetskravet. Vår bedömning är att om kraven för säkringsredovisning för framtida kassafördena inte skulle uppnås, skulle detta kunna få negativa konsekvenser i form av volatilitet i resultaträkningen.

För att undvika detta kan man, om det visar sig problematiskt att uppfylla effektivitetskravet på 80-125 procent, välja att inte säkra hela det förväntade kassaflödet, utan exempelvis 80 procent. Det blir då troligare att variationen av kassaflödet kommer att ligga inom intervallet 80 till 125 procent.

6.3.3 Dokumentation av säkringsredovisning

IAS 39 kräver omfattande dokumentation av säkringsredovisning. Enligt Sandblom kommer denna dokumentation att bli administrativt och tidsmässigt krävande. Stena AB avser inte att avstå från säkringar på grund av de ökade dokumentationskraven utan kommer att göra som tidigare och därefter försöka lämna den dokumentation som krävs. Den förändring det kommer att innebära är att Stena AB kommer att beakta de nya dokumentationskraven vid konstruktionen av säkringsinstrument för att undvika att konstruktionen blir alltför komplicerad så att dokumentationen försvåras.

Stena AB använder sig av portföljsammansättningar som förmodligen kommer att kräva omfattande dokumentation. Sandblom menar att de troligtvis kommer att uppnå dokumentationskraven för 80-90 procent av sina säkringar, vilket de anser vara acceptabelt. De skulle möjligen kunna nå över 80-90 procent, men han bedömer att nyttan med de sista procenten understiger kostnaden för att ta fram underlaget för dokumentationen. Detta tolkar vi som att instrument som egentligen borde kvalificeras för säkringsredovisning faller utanför säkringsredovisningen enbart på grund av att kostnaden med att ta fram dokumentationen är för hög.

De nya krav som ställs på vilka upplysningar som skall lämnas i samband med säkringsredovisning syftar till att användare av årsredovisningar i större utsträckning skall kunna ta del av överväganden och riskexponering i samband med användandet av säkringsinstrument. Det finns dock en risk för att informationen kan uppfattas som alltför komplicerad för vissa användare. Vissa intresseorganisationer arbetar för en mer lättillgänglig och överskådlig redovisning, exempelvis har aktiespararna en rankinglista där de bedömer olika börsbolags årsredovisningar. Dokumentationskraven enligt IAS 39 är i vår mening ett steg i motsatt riktning. Vi anser dock att fördelarna, i form av ökad information av företags riskexponering, överväger nackdelarna i form av ökad komplexitet.

6.4 Disclosure

De tilläggsupplysningar som behandlas specifikt i IAS 39 rör säkringsredovisning. Övriga krav på lämnande av tilläggsupplysningar i samband med bokslut regleras i IAS 32. Eftersom Stena AB har erfarenhet av redovisning i enlighet med US GAAP tolkar vi Sandbloms resonemang som att de är väl förberedda inför denna förändring.

De nackdelar som Sandblom kan överblicka är att det administrativa arbetet kommer att öka och därmed innebära ökade kostnader. Han säger att det finns en risk för att fokus kommer att förskjutas ifrån att se till den ekonomiska nyttan i ett helhetsperspektiv till att granska varje transaktion på detaljnivå. Vår uppfattning är att detta på sikt riskerar att

krympa den finansiella marknaden och därmed likviditeten, vilket kan få negativa effekter för alla företag som använder sig av finansiella instrument. Vidare skulle detta strida mot syftet med IAS 39 som är att underlätta för internationell kapitalanskaffning.

Sandblom uppger att Stena AB har en grundsyn som innebär att deras interna kompetens ligger tillgrund för ett aktivt positionstagande ifråga om utvecklingen på ränte-, valuta- och oljemarknaden. Vår uppfattning är att Stena AB inte vill låta dokumentationskraven hämma denna grundsyn och påverka deras agerande. Vi tror inte att detta kommer att inverka på Stena AB:s agerande på den finansiella marknaden, men det kan komma att innebära en viss anpassning, exempelvis justering av portföljsammansättningar, för att undvika alltför höga kostnader.

6.5 Övergripande effekter

Sandblom tror inte att Stena AB:s riskhanteringsstrategi, på kort sikt, kommer att påverkas av de nya reglerna i IAS 39. Han framhåller att det kommer att innebära mer omfattande administration och mer tidsåtgång. Vidare säger han att det kan leda till en mer svåröverskådlig redovisning.

Vi har under intervjun fått uppfattningen att dokumentationskravet skulle kunna ge stora effekter ifråga om arbetsbördan för Stena AB. Detta grundar vi på att Sandblom redogjorde för att de använde sig av komplexa portföljsammansättningar och dessa kunde ibland vara svåra att värdera och dokumentera. Vidare ser vi att de nya kraven för kassaflödessäkring kan komma att utgöra ett problem. Som vi redogjort för ovan grundar vi detta på att det finns en osäkerhet i att de framtida kassaflödena skall inträffa och riskerar då att inte kvalificera för säkringsredovisning.

7. SLUTSATSER

I detta avslutande kapitel redogör vi för de slutsatser vi kunnat dra av vår analys.

Stena AB redovisar enligt US GAAP och anser sig därför vara väl förberedda inför övergången till IAS 39. De är av uppfattningen att deras redovisning redan idag, i stor utsträckning, uppfyller de nya krav som IAS 39 anger. Vad gäller deras övergripande riskhantering så har de inte för avsikt att ändra strategi, på grund av IAS 39, utan tänker fortsätta att använda derivatinstrument i samma omfattning som tidigare.

Även om Stena AB inte är ett noterat bolag och därigenom inte behöver möta börsens krav på jämn resultatutveckling, är volatilitet i resultaträkningen att betrakta som icke önskvärt. Stena AB:s årsredovisning är viktig för affärsrelationer och relationer till banker och kreditinstitut. Strävan efter en stabil resultatutveckling är därför i princip densamma för ett icke noterat som för ett noterat bolag.

Stena AB upplever en osäkerhet angående gränsdragningen mellan kategorierna "held for trading" och "available-for-sale". Detta kommer dock i praktiken inte att utgöra något problem eftersom de räknar med att redovisa övervägande delen av sina finansiella instrument mot resultaträkningen. De kommer därför inte att anstränga sig för att fastställa var gränsen går mellan kategorierna. Stena AB kommer att utnyttja möjligheten att redovisa "available-for-sale" tillgångar mot eget kapital endast för de mycket långsiktiga innehaven som utan tvekan kan räknas till denna kategori.

De nya kraven angående kvalifikation för säkringsredovisning kommer att få konsekvenser för Stena AB då vikten av att undvika felbedömningar ökar. En felbedömning som innebär att kraven för säkringsredovisning ej uppnås kan ge stora effekter på resultatet. Detta innebär en förändring då Stena AB måste använda mer resurser för att säkerställa att inga felbedömningar görs.

I fråga om fastställande av verkligt värde för finansiella instrument som inte omsätts på en aktiv marknad anlitar Stena AB idag utomstående banker men vill inom en snar framtid utveckla egna värderingsverktyg. Eftersom Stena AB har redovisat enligt US GAAP har de erfarenhet av att fastställa verkligt värde och har då uppmärksammat de problem som är förenat med detta. Att beräkna korrekta värden för sina finansiella tillgångar är viktig för företag eftersom de kanske inte annars är medvetna om vilka finansiella risker de är exponerade för. Vi drar slutsatsen att utveckling av egna värderingsverktyg kan bli aktuellt även för andra företag som skall redovisa enligt IAS 39.

Hantering av inbäddade derivat utgör inget problem för Stena AB eftersom en genomgång av kontrakten visade att några sådana inte finns. För andra företag som använder inbäddade derivat kan detta vara ett större problem eftersom derivatet då måste brytas ut ur sitt värdekontrakt och redovisas separat i resultaträkningen. En genomgång av kontrakt för att undersöka om det finns några inbäddade derivat torde därför vara nödvändig för alla företag som skall redovisa enligt IAS 39.

Vad gäller säkringsredovisning avser Stena AB att fortsätta med proxyhedging. Detta kommer att kräva säkerställande och dokumentation av såväl korrelationen mellan portföljen och säkringen som korrelationen mellan instrumenten inom portföljen. I fråga om kassaflödessäkring anser sig Stena AB kunna bedöma sannolikheten i de framtida kassaflödena med 90-95 procents säkerhet och kan då motivera säkringsredovisning. Här råder dock en viss osäkerhet eftersom detta inte är förankrat med företagets revisorer. I de fall den höga sannolikheten inte kan fastställas kan man välja att säkra en del av kassaflödet för att säkerställa att man hamnar inom effektivitetsintervallet. Även här skulle felbedömningar kunna leda till stora effekter i resultaträkningen.

De nya kraven på dokumentation kommer att bli administrativt krävande och även om strategin för Stena AB skall vara oförändrad kommer förmodligen en viss justering att göras vid sammansättning av instrument så att de inte blir för komplexa och därigenom svåra att dokumentera. Eftersom kostnaden för dokumentation stiger exponentiellt skall Stena AB inte försöka uppnå en heltäckande dokumentation. Detta kommer att innebära att man avstår att dokumentera i de fall kostnaden överstiger nyttan med dokumentationen. Effekten blir att instrument som egentligen kvalificeras för säkringsredovisning faller utanför säkringsredovisningen enbart på grund av den höga kostnaden för dokumentationen. En följd av detta kan vara att företag i framtiden väljer att skilja mellan ekonomiska och redovisningsmässiga säkringar. Företagen kan då fortsätta att säkra transaktioner även om de i redovisningen inte tillämpar säkringsredovisning. Detta anser vi vara en anmärkningsvärd och ej önskvärd effekt av de nya dokumentationskraven.

Ökningen av det administrativa arbetet till följd av de nya dokumentationskraven kan leda till att fokus flyttas från att se till den ekonomiska nyttan till att granska transaktioner på detaljnivå. Detta kan i förlängningen riskera att krympa den finansiella marknaden och därmed minska likviditeten, vilket i så fall direkt skulle motverka syftet med IAS 39.

De ökade kraven på dokumentation kan göra årsredovisningarna mer komplexa ur ett användarperspektiv men detta måste ställas mot fördelarna med att erhålla en tydligare beskrivning av företagets riskexponering. Det finns en risk för att informationsvärdet i årsredovisningen ökar på överskådlighetens bekostnad. Dokumentationskraven i IAS 39 kommer förmodligen att leda till en ökad arbetsbelastning för de företag som står inför övergången till IAS, eftersom administrativa resurser måste avsättas.

Utifrån vår studie har vi fått uppfattningen att de största konsekvenserna för företag som skall redovisa enligt IAS 39 är en ökad osäkerhet gällande säkringsredovisning samt en ökad arbetsbelastning för dokumentation. Dessa konsekvenser bör dock vägas mot de effekter som alternativet att inte införa IAS 39 skulle medföra. Den europeiska kapitalmarknaden uppfyller idag inte kraven på effektivitet och IAS 39 syftar till att uppnå en mer transparent och effektiv kapitalmarknad genom en ökad jämförbarhet och mer harmoniserade redovisningsregler.

7.1 Förslag till fortsatt forskning

För att få tillämpa säkringsredovisning ställs höga krav på bland annat effektivitet och dokumentation. Efter införandet 2005 vore det intressant att undersöka hur väl företagen har kunnat leva upp till dessa krav samt hur företagen ser på förhållandet mellan kostnad/nytta för att tillämpa säkringsredovisning.

Det skulle också vara intressant att se om införandet av IAS 39 leder till en förändring i omfattningen av handeln med finansiella instrument.

Det finns idag en osäkerhet angående om hur tillämpningen av IAS 39 kommer att påverka volatiliteten i företagens resultaträkningar. Därför vore det motiverat med en studie av flera företag, gärna över en tidsperiod, för att se i vilken utsträckning volatiliteten har ökat.

8. KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Andersen, I., (1998). *Den uppenbara verkligheten. Val av samhällsvetenskaplig metod.* Lund: Studentlitteratur

Ernst&Young, (1997). *Finansiella instrument.* Skriftserie nr 35, Stockholm: Printgraf Stockholm

Ernst&Young, (2002). *IAS/IFRS 2005.* Skriftserie nr 55, Stockholm: Printgraf Stockholm

Hansson, S., (2001). *Aktier Optioner Obligationer.* Lund: Studentlitteratur

Holme, I. M., Solvagn, B. K. & Nilsson B. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder.* Lund: Studentlitteratur

Hässel, L. & Norman, M., (1997). *De finansiella marknaderna ur ett internationellt perspektiv.* Stockholm: SNS Förlag

Jönsson Lundmark, B. (1999). *IASC och IAS - en introduktion.* Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB.

Nilsson, S., (1999). *Redovisningens normer och normbildare.* Lund: Studentlitteratur

Smith, D., (2000). *Redovisningens språk.* Lund: Studentlitteratur

Thorell P., (1999). *Företagets redovisning.* Uppsala: Iustus Förlag AB

Trost, J., (1997). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur

Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod.* Lund: Studentlitteratur

Rapporter

KPMG, *International Accounting Standards. Financial Instruments Accounting. September 2000.* KPMG, 2000

PriceWaterhouseCoopers, *International Accounting Standards. Financial Instruments. Understanding IAS 39.* PriceWaterhouseCoopers, 2000

Tidskriftsartiklar

El-Gazzar, S., Finn, P. M. & Jacob, R. (1999). *An Empirical Investigation of Multinational Firms' Compliance with International Accounting Standards.* The International Journal of Accounting, nr 2, 1999, New York.

Rippe, J., (2001). *Vägen mot IAS – skjut inte upp konverteringsprocessen!* Balans, nr 6-7, 2001

Rundfelt, R., (2001). *IASC äntligen klara med förslaget till ny rekommendation om redovisning av finansiella instrument*. Balans, nr 1, 2001

Stanko, B., (2000). *The Case of International Accounting Rules*. Business and Economic Review, juli-september, 2000, Columbia.

Tidningsartiklar

Hallgren, M., (2002). EU får gemensam revision Gemensam standard för EU-redovisning. Svenska Dagbladet, 020611

Sundell, B., (2003). *IAS stärker Europas konkurrenskraft*. Hufvudstadsbladet, 030512

Sundell, B., (2002). *IAS i ett nötskal*. Hufvudstadsbladet, 021121

Lagar m.m.

(EG) nr 1606/2002

FAR, FARs samlingsvolym, 2003

IASB (2002) – *EXPOSURE DRAFT OF PROPOSED – Amendments to IAS 32, Financial Instruments: Disclosure and Presentation, and IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement*. 2002

Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument, 1 Kap. 1 §

SOU 2003:71

Årsredovisningslag (1995:1554), 3 §

Opublicerat arbete

Föreläsningsunderlag, Jan Marton, KPMG. *Redovisning av finansiella instrument enligt IAS*.

Muntliga källor

Intervju med Torbjörn Sandblom, Stena AB.

Internet

<http://www.fi.se>, 040106

<http://www.iasb.org>, 031205

<http://www.ui.se>, 040107